№ 15 Należytość pocztowa opłacona ryczałtem. • פרייז 20 גראשען. • „CZENSTOCHOWER CAJTUNG".

טשענסטאכאווער צייטונג

Bibljot. Jagiellońska
Kraków
św. Anny 19

ערשיינט יעדן פרייטאג.
רעדאקציע און אדמיניסטראציע:
ע״שטע אלעע 6. — טעלעפאן 201.

CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 201.

Piątek d. 13 kwietnia 1934 | ליכט-צינדען 6.12 | פרייטאג פ׳ שמיני כ״ח ניסן תרצ״ד.

פוילישער יוד, ערפיל דייז חוב פאר דיינע אומגליקליכע ברידער פון דייטשלאנד!

נאר 3 מאל! דער לעצטער סענסאציאנעלער וועלט-שלאגער נאר 3 מאל!

פרייטאג, ד. 13 ד. ח. 9 אווענד — שבת, ד. 14 ד. ח. 9 אווענד לעצטע גאזעגנונגס-פארשטעלונג

ר. שושנה און מאריס לאמפע

צוזאמען מיט זייער קינסטלער-טרופע:
שמואל לאנדוי, שמחה וויינטרויב, העלענא גאטליעב, מיכאל קליין, ליובא ראזענבערג, נתן רייכענבערג, גאווא-ווי, יעקב גרינשפאן אין שלאגער-פיעסע

אורקע נאכאלניק׳ס „דין-טוירע"

שבת ד. 14 ד. ח. 4 נאכמ. צו ביליגע פרייזען אורקע נאכאלניק׳ס „דין-טוירע".

קינא-טעאטער
„אטלאנטיק"

אנפיהרונג:
קינסטלער. מאריס לאמפע
אדמיניסטר. שמחה וויינטרויב.

אינסצעניזאציע: ר. שושנה
רעזשי: מאריס לאמפע
מוזיק-אילוסטראציעס: דוד בייגעלמאן
בימס קלאווירר: קאמיאנסקא-עפשטיין.
אייגענע דעקאראציעס.

בילעטען-פארפערקויף אין דרוקעריי פון ח׳ באטשאן, פרייטאג פון 7 און שבת פון 11 פריה אין טעאטער-קאסע.

!!! Rozpocznie się dnia 28 kwietnia !!!
? Co ?
Jeszcze parę dni cierpliwości.

ס׳ווינט געזוכט
א סטענאגראפיסט (טין) פאר׳ן קהלה - ראט
אין טשענסטאכאווע.
מעלדען זיך תיכף אין גמינע-קאנצעלאריע, נייער מארק 14 אין די אמט-שעה׳ן.

מיט גרויס צער זענען מיר מודיע וועגען טויט פון אונזער אונפערגעסליכער פרוי, מוטער און שוויגער

ב״ע **חנה ליבה** פון דער היים **ביאלעק** **ברזאסקא**

וועלכע איז נאך קורצע ליידען געשטארבען שביעי של פסח תרצ״ד.
די לויה איז פארגעקומען שביעי של פסח 2 א זייגער נאכמיטאג פון איהר וואוינונג, אלעע 36.
גלייכצייטיג דאנקען מיר אלע, וועלכע האבען אנטיילגענומען אין דער לויה און אבגעגעבען אונזער טייערן נפטר דעם לעצטען כבוד
די אין טיעפען טרויער פערבליבענע
מאן, זיהן, טעכטער, איידעמס, שנירען, שוועסטער, אייניקלעך און פאמיליע.

ב״ע **שמואל אליעזר פיינער**

איז געשטארבען נאך קורצע ליידען אין עלטער פון 72 יאהר.
די לויה איז פארגעקומען מאנטאג, ד. 9 אפריל 1934 (כ״ד ניסן תרצ״ד).
גלייכצייטיג דאנקען מיר דעם געעהרטען ה׳ **משה האלטער** פאר דעם וואריטען הספד, די גבאים פון דער שטאדט-שוהל ה״ה: **יעקב זילבערשטיין** און **שמואל אלטמאן**, אונזער שכן ה׳ **זעליג גאטיינער** און פרוי ווי אויך אלע, וועלכע האבען אנטייל גענומען אין דער לויה און אבגעגעבען אונזער טייערן נפטר דעם לעצטען כבוד.
די אין טיעפען טרויער פערבליבענע
פרוי, זוהן, טאכטער, איידעם, שניר, אייניקלעך און פאמיליע.

די ה״ה **לעאן** און **יאקוב סויקא**
צום פריהצייטיגען טויט פון זייער ליעבען זוהן און ברודער
פעליקס נ״ע
דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל
נחמיה ווארשאווסקי און פרוי.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער עהרען-פרעזעס ה׳ **לעאן סויקא**
צוליעב׳ן טויט פון זיין ליעבען זוהן
נ״ע פעליקס
המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
די פערוואלטונג פון „בית לחם".

אינזער חשוב׳ן וויצע-פרעזעס ה׳ **ל. סויקא** און פאמיליע
צוליעב׳ן טויט פון זייער אונפערגעסליכען זוהן
נ״ע אפרים פישל סויקא
דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
פערוואלטונג פון דער גמילת-חסד-קאסע פילסודסקי 31.

הננו משתתפים בצערה העמוק של **משפחת סויקא**
לרגלי מות הבן היקר ר׳
אפרים פישל ז״ל
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
משה יהודה האבערפעלד ורעיתו.

Członkowi Zarządu p. **LEONOWI SOJKA**
z powodu zgonu syna Jego
b. p. FELIKSA
składamy wyrazy szczerego współczucia.
Zarząd T-wa Dobroczynności dla Żydów
w Częstochowie.

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר, אויס דער **פאמיליע פיינער**
צום טויט פון זייער ליעבען מאן און פאטער, אונזער לאנגיעהריגען גבאי
ב״ע **שמואל אליעזר**
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
חברה „לומדי תורה"
בערקא יאסעלעוויטשא 1.

מ. ש. הירש׳ס שולע
ווארשאווער № 8
נעמט שוין אן צום נייעם זמן תלמידים, צום יודישען אונטערריכט פון אנפאנג ביז תנ״ך און גמרא. פעהיגע ווערען געשולט אלס בעלי - קריאה (בעל-קורא) פון בעסטען טיפ עפ״י כללי הדקדוק.

מעלדונג.

אין צוזאמענהאנג מיט דער היי-יעהריגער פסח-אקציע, איז אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון בעקער-צעך פון 11 אפריל בעשלאסען געווארען אויסצודריקען צוטרוי דער פערוואלטונג, ווי אויך דעם סטארשי מ. גאלדבערג.

דער יוד. בעקער-צעך.

מעלדונג.

אזוי ווי דער געוועזענער סטארשי פון בעקער-צעך ה׳ ה. אופנער האט פערשפרייט רכילות און אויך געברענגט א מאטעריעלען שאדען די מיטגלידער פון בעקער-צעך, וואס עס איז דערוויזען געווארען אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון 11 אפריל איז איינשטימיג בעשלאסען געווארען איהם אויסצושליסען אלס מיטגליד פון בעקער-צעך.

דער יוד. בעקער-צעך

דער פאמיליע פיינער
צום טויט פון זייער ל. מאן און פאטער
נ״ע
שמואל אליעזר
מיין טיעפסטען מיטגעפיהל
פעליקס ליכטער.

דער פאמיליע פיינער
צוליעב דעם טויט פון זייער ליעבען מאן און פאטער
ב״ע **שמואל אליעזר**
דעם טיעפסטען מיטגעפיהל
דוד גרילאק.

דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער **פאמיליע פיינער**
צום טויט פון זייער ליעבען מאן און פאטער
ב״ע **שמואל אליעזר**
זעליג ראטבארד און פרוי.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון דער **פאמיליע פיינער**
צום טויט פון זייער ליעבען מאן און פאטער
ב״ע **שמואל אליעזר**
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
יצחק שטייביץ און פרוי.

דורכגעדריגען פון צער צוליעב דעם טויט פון אונזער אנקעל
נ״ע **שמואל אליעזר פיינער**
דריקען מיר אויס דער איבערגעבליבענער פאמיליע דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.
סאמועל ריינמאן און פרוי.

לאמיר זיי בעגריסען.

(צו די גאסטראָלען פון שושנה און מ. לאמפע אין טשענסטאכאוו.)

אונזער שטאדט האט לעצטענס זעלטען געהאט די געלעגנהייט צו בעזוכען א יודיש טעאטער מיט אנ'ערשטקלאסיגען אנסאמבל, ווי עס איז די טרופע מיט ר. שושנה און מאריס לאמפע אין דער שפיץ.

די סיבה איז ערשטענס, ווייל לעצטענס האט טשענסטאכאוו נישט קיין געהעריגען זאל פאר אנ'אנשטענדיגע טרופע, והשנית, צו אונזער גרויסער חרפה, האבען מיר נישט די געהעריגע אודיטאריע, וועלכע זאל האבען די פערשטענדניש פאר יודישער קונסט און ליטעראטור.

האבען מיר טאקע לעצטענס זיך געקוויקט מיט חלשות'דיגע אויף-מיר-פארשטעלונגען און דער קליינער עולם, וועלכער האט שוין יא אונטערשטיצט דאס יודישע טעאטער, האט פערלוירען דעם צוטרוי.

אנ'אויסנאם ווערט אבער געמאכט פאר די חשוב'ע געסט, וואס בעזוכען היינט און מארגען אונזער שטאדט. דאס זענען: ר. שושנה, מ. לאמפע מיט זייער ערשטקלאסיגען אנסאמבל.

מאריס לאמפע האט געשפיעלט א רייהע יאהרען אויף דער פראווינץ ווי אויך אין אויסלאנד און נישט געהאלטען פון ווארשא. ערשט מיט א צייט צוריק ווען ער איז אויפגעטרעטען אין ווארשא מיט עטליכע פיעסען, ווי „טוביה דער מילכיגער", „דער אורטייל", „דריי דבוקים" און לעצטענס מיט אורקע נאכאלניק'ס „דין טוירע", וואס איז אינסצעניזירט געווארען דורך די בעוואוסטע ארטיסטין ר. שושנה, האט די ווארשאווער פרעסע געקרוינט לאמפע'ן אלס איינעם פון די בעדייטענדסטע קינסטלער אויף דער יודישער ביהנע.

און פאקטיש זענען אלע אויפטריטען פון די דאזיגע ארטיסטען אין ווארשא געקרוינט געווארען מיט אזא ערפאלג, וואס קיין שום אנדערע טרופע האט עס זיך נישט געקאנט איינרעדען. ווען דער שרייבער פון די דאזיגע שורות האט געווילט אין ווארשא און בעזוכט די יודישע פארשטעלונגען, האט ער געמוזט פעסטשטעלען, אז אינדערצייט ווען אנדערע יודישע טעאטערן האבען געפוסטעוועט, איז דאס „סקאלא"-טעאטער, וואו מאריס לאמפע האט געשפיעלט, געווען איבערפולט.

דאס איז בלי ספק דאס גרויסע פערדינסט פון דעם בעוואוסטען רעזשיסער און קינסטלער מאריס לאמפע, וועלכער געווינט דעם צוטרוי ביי די בעזוכער מיט זיין ערנסטע און איבערגעגעבענע ארבייט אויפ'ן קינסטלערישען געביעט.

היינט פרייטאג און מארגען שבת ווילען די דאזיגע ערשטקלאסיגע ארטיסטען ביי אונז אין שטאדט און אויסער זיי ווירקען מיט אזעלכע כחות, ווי עס זענען: ש. לאנדוי, שמחה וויינטרויב, מיכאל קליין, העלענא גאטליעב, ליובא ראזענצווייג, גאוואַ-ווייַ, נתן רייכענבערג, י. גרינשפאן א"א.

גרייט זיך טאקע דאס בעסערע יודישע טעאטער-פובליקום צו בעזוכען די פארשטעלונגען און כאטש אפצוצאהלען א מינימום די פערדינסטפולע קינסטלער פאר זייער ארבייט און מיה.

מיר פון אונזער זייט זאגען זיי א ברייטען ווילקאם און א הארציגען ברוך הבא און מיר האפען, אז צוזאמען מיט אונז וועט זיי אויך דאס טשענסטאכאווער יודענטום, וועלכעס ווייסט צו אכטען אמת'ע קינסטלער, ארויסווייזען אין דער פולער מאס די אנערקענונג מיט א צאהלרייך בעזוכען די פארשטעלונגען.

לאמיר זיי בעגריסען.

פ.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער גמילות-חסד קאסע, אגראדאווע 6.

זונטאג, דעם 15-טען ד. ח. 6 א זייגער אוונד, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, אגראדאווע 6, די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער גמילות-חסד-קאסע מיט'ן געהעריגען טאג-ארדנונג.

די דאזיגע גמילות חסד-קאסע איז געגרינדעט געווארען סך הכל מיט עטליכע יאהר צוריק דורך בעלי-מלאכות און קליינהענדלער. זי האט אבער שוין בעוויזען א סך אויפצוטהון אויפ'ן געביעט פון ארויסגעבען הונדערטער הלואות און דערמיט געראטעוועט א סך צענדליגער יודישע פאמיליעס פון אונטערגאנג.

די פערוואלטונג פון דער גמילות-חסד-קאסע, מוז מען אנערקענען, שטעהט אויף דער וואך פון איהרע אויפגאבען און ארבייט אומערמידליך, כדי צו פערגרעסערן איהר גרונד-קאפיטאל און צו קאנען נאכקומען די גרויסע צאהל פעטענטען, וועלכע ווענדען זיך נאך הלואות.

גמילות חסד איז היינט דאס וויכטיגסטע און נויטיגסטע אין דער יודישער גאס. דאס איז, אזוי צו זאגען, דאס איינציגע רעטונגס-ברעטיל פאר הונדערטער און טויזענטער יודישע פאמיליעס, און דעריבער דארף מען זיך דערצו בעציהען מיט דער גאנצער ערנסטקייט און אלע ווי איינער דארפען זיין אנוועזענד אויף דער אלגעמיינער פערזאמלונג פון דער דאזיגער גמילות-חסד-קאסע, אגראדאווע 6.

אין טשערוויעץ וועלען פארקומען די שטאדט-ראט-וואהלען.

דער טערמין פון די וואהלען צום שטאדט-ראט דערנעהנטערט זיך אלץ מעהר. די ענדגילטיגע דאטע וועט פעסטגעשטעלט ווערען שוין אין משך פון די נאהנטסטע טעג. יעדענפאלס איז זיכער, אז די וואהלען וועלען פארקומען אין טשערוויעץ, ווארשיינליך אין איינעם פון די לעצטע זונטאגס פון דעם דאזיגען חודש.

געסט צו דער אויסשטעלונג פון פוילישען בוך.

פערגאנגענעם זונטאג איז אין זאל פון שטאדט-ראט פארגעקומען די פייערליכע ערעפנונג פון דער אויסשטעלונג פון פוילישען בוך.

כדי צו בעזוכען די אויסשטעלונג וועלען קומענדען זונטאג קומען נאך טשענסטאכאוו די בע-בע-דעפוטאטען פון דער קעלצער וואיעוואודזטווא מיט'ן פרעזעס פון וואיעוואדישען ראט פון בע-בע דעפ. גאשיעווסקי אין דער שפיץ.

דעם זעלבען טאג ווערט אויך ערווארט אויף דער אויסשטעלונג דער קעלצער וואיעוואדא ה' יערזשי פאטשארקאווסקי. בעזונדער האט צוגעזאגט צו קומען צו דער אויסשטעלונג דער פרעזעס פון דער פוילישער ליטעראטור-אקאדעמיע, דער בעקאנטער פוילישער שרייבער שיעראשעווסקי.

דו"ח פון קרן קימת לישראל.

(תשרי — אדר תרצ"ד).

חודש-הכנסות: תשרי 400.23, חשון 29.43, כסלו 241.85, טבת 320.61, שבט 300.22, אדר 471.00. צוזאמען 1764.24.

הכנסה - צווייגען: קופסות 671.41, מפעלים 726.29, בולים (בתי-ספר) 151.64, תויעליה 59.50, שונות 25.40, תרמה עצמית 5, כפר אוסישקין 125. צוזאמען 1764.24.

די גרעסטע פושקעס: הארצוויטש ס-קא, קרוטקא — 22.23, ד"ר ליפינסקי, אלעע 1 — 17.72, מיטעלמאן, ווארשאווער 7 — 11, ד"ר אש פילסודסקי 11 — 10.96, בערלינער, אלעע 23 — 9.90, גימנאזיום, דאמבראווסקי 7 — 8.02, הארצוויטש, ווארשאווער 52 — 8, שלעזינגער, גאריבאלדי — 8. ראזענצווייג, אלעע 7 — 7.14, דאנציגער, קאשטשושקי 25 — 7.

בעמערקונג: דער מפעל אוסישקין ווערט ביי אונז אין שטאדט אדורכגעפיהרט אין חודש ניסן.

אלגעמיינער יודישער וואהל-קאמיטעט צום שטאדט-ראט.

אין צוזאמענהאנג מיט די נאהנטע שטאדט-ראט-וואהלען איז, לויט דער איניציאטיוו פון פרעזעס פון היגען האנדווערקער-פערבאנד, ד"ר ה. גייסלער, פארגעקומען מאנטאג דעם 9-טען ד. ח. אין אוונד אין האנדווערקער-זאל (אלעע 12) א פערשטענדיגונגס-קאנפערענץ צווישען די היגע יודישע געזעלשאפטליכע און ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס.

אין רעזולטאט פון דער קאנפערענץ איז געשאפען געווארען אנ'אלגעמיינער יודישער וואהל-קאמיטעט צום שטאדט-ראט.

פון דער רעוויזיאניסטישער בעוועגונג.

די אינדיווידועלע פעטיציע-אקציע ווערט ווייטער אדורכגעפיהרט מיט גרויס ערפאלג.

שבת, דעם 21 ד. ח. קומט פאר די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון ברית הצה"ר. אנטיילנעמען אין דער פערזאמלונג וועלען קענען נאר די יעניגע חברים, וועלכע האבען דערהאלטען איינלאדונגען.

פון „ברית החיל".

לעצטענס פיהרט דער „ברית החיל" א גרויסע ארגאניזיר-טעטיגקייט אויף דער פראווינץ. אזוי איז שוין געלונגען פויריגע וואך צו שאפען א „ברית החיל" אין קלאבוצק. ס'איז דארט פארגעקומען אנ'ארגאניזיר - פערזאמלונג, אויף וועלכער עס זענען מיט רעפעראטען ארויסגעטרעטען די ה"ה קאם. קראקאוויאק און מפקד זעלצער. אלס מיטגלידער האבען זיך פערשריבען ביז 30 פערזאן.

שבת, דעם 14 ד. ח. 3 א זייגער נאכם. קומט פאר א פערזאמלונג פון „ברית החיל". דער סעקרעטאריאט איז טעטיג יעדען טאג פון 8—10 אוונד אין אייגענעם לאקאל, אלעע קאשטשושקי 16.

פון „נורדיה".

מארגען, שבת, 11 פארמיטאג קומט פאר די ערשטע ארגאניזיר-פערזאמלונג פון דער ציקליסטען-סעקציע ביים רעוויזיאניסטישען ספארט קלוב „נורדיה".

פון בית"ר.

דעם 10 ד. ח. האט זיך אין זשארקי געעפענט אנ'אינסטרוקטארען-קורס פאר סמלים. דער היגער קן איז פערטרעטען דורך די ח"ח פעלץ, שאנצער און אייזענבערג.

מוצאי יום-טוב איז פארגעקומען א פסח-אקאדעמיע מיט דער בעטייליגונג פון אלע רעוויזיאניסטישע גרופירונגען. נאך דער ערעפנונג דורך אח אבא פעלץ האלטען שעהנע דעקלאמאציעס די אחות: גינצבורג, דעמבא און קופערשמיד. דאן קומט פאר א רעפעראט פון חבר צבי קאנטאר און דער מפקד זעלצער געזעגענט אין זעהר ווארימע ווערטער דעם אח נפתלי פאטאשעוויטש צו זיין אבפאהר אויף הכשרה צבעית. די אקאדעמיע האט זיך פערצויגען ביז האלבע נאכט ביים געזאנג פון פערשידענע ארץ-ישראל לידער.

פון „תנועת תורה ועבודה".

מוצאי-שבת (פ' שמיני) 8-30 אוונד קומט פאר אין אונזער לאקאל (אלעע 5) אנ'אלגעמיינע שיחת-חברים א. ד. ט. „מיר און די רעוויזיאניסטישע פעטיציע".

די אנוועזענהייט פון אלע חברים-ות איז אונבעדינגט געוואונשען.

קורסען ביים „מזרחי" פאר יודישע למודים.

לויט דער איניציאטיוו פון היגען „מזרחי" ווערען אין קורצענס געעפענט קורסען פאר דער שול-יוגענד, וואו עס וועלען געלערנט ווערען יודישע למודים. ווי: משנית, גמרא, דינים א. א. וו.

עונג-שבת.

מארגען שבת פ' שמיני, 6 א זייגער קומט פאר אין לאקאל פון „מזרחי" אנ'עונג שבת מיט דער בעטייליגונג פון ר' יוסף שמעון קאבלינץ. מזרחים און סימפאטיקער ווערען געבעטען צו קומען.

פון קרן קימת לישראל.

מיר בעטען אלע ארגאניזאציעס אבצונעהמען זונטאג 8-30 אוונד פון סעקרעטאריאט דאס פאר זיי בעשטימטע הרקה-מאטעריאל.

דער אינדיווידועלער „מפעל כפר אוסישקין" האט זיך ביי אונז אנגעהויבען חול המועד פסח און ביז היינט איז ער נאך נישט פערענדיגט געווארען.

אין צוויי וואכען ארום וועט זיך אנהויבען די מאסען-אקציע פאר כפר אוסישקין מיט דער בעטייליגונג פון דער גאנצער היגער ציוניסטישער יוגענד.

סטאטיסטיק פון אנשטעקענדע קראנקהייטען אין טשענסטאכאוו

די שטאדטישע געזונדהייטס-אבטיילונג האט אין משך פון דער פערגאנגענער וואך פערצייכענט 15 פאלען פון אנשטעקענדע קראנקהייטען, פון דעם: בויך-טיפוס — 1, דיפטעריט — 1, מאזלען — 10, רויז — 1, קרופ, — 1 און אבסערוואציע — 1.

ספירה...

קליינער פעליעטאן.

טויזענדער יאהרען זענען יודען מחויב מקיים צו זיין די מצוה פון ספירה, פון צעהלען; הפנים, אז ווי נאר יודען זענען געווארען א פאלק האבען זיי אנגעהויבען צו צעהלען. נאך אין דער מדבר האט משה רבינו געצעהלט די יודען און שפעטער האבען זיי אויך געצעהלט דעם מחצית השקל — וויפיעל קעפ, אזויפיעל שקלים, ד. ה., אז ווי נאר א יוד, דא מוז זיין געצעהלט.

פון דאמאלס אן האלטען מיר אין איין צעהלען. מיר האבען געצעהלט (געצאהלט) קאפ-שטייער, פיה-שטייער, קאנטריבוציע-שטייער און נאר געצעהלט און געצעהלט.

דאן איז דאך א בעוואוסטע זאך, אז די גרעסטע צאהלער (צעהלער) זענען יודען. מיר צעהלען געלד פאר אבראטאווע, דאכאדאווע, שילדאווע, דראגאווע, וואסעראווע וכו' און היות ווי מיר זענען יודען, צאהלען מיר אויך נאך עטאטאווע, קמהאיופ און אזוי כסדר און כסדר.

דאס האט אזוי אנגעהאלטען הונדערטער און אפשר טויזענדער יאהרען. מיר האבען געלעבט נאר אין זכות פון דעם, וואס מיר האבען אריינגעצעהלט אין מלוכה-אוצר פון אלע קעניגען און פירשטען, אונטער וועמענס חסד מען האט אונז א דאנק דעם צעהלען געלאזט לעבען.

עס איז אבער געקומען א צייט, ווען עס איז אפס כסף, מען האט שוין נישט וואס צו צעהלען, זענען מיר דאך אבער יודען מוזען מיר ווייטער צעהלען. און אויב נישט קיין געלד, זאל כאטש זיין אונזערע צרות — וספירתם לכם, מיר מוזען האלטען אין איין צעהלען.

אט האב איך א קליינעם צעטיל, וואס איך לייג פאר די יודען, וועלכע קאנען מעהר נישט צעהלען קיין געלד, זיי זאלען פונדעסטוועגען קאנען מקיים זיין די מצוה פון ספירה.

צ ע ה ל ר' יודעל, וויפיעל פרנסות מען האט לעצטענס ארויסגעריסען פון יודישע הענד און מיר זענען געבליבען אויף דער פלייש-באנק.

צ ע ה ל, וויפיעל פארטייען עס זענען פערהאן אויף דער יודישער גאס. דאכט זיך, אז ביי דעם צעהלען וועסטו איבערשרייטען דאס מעסטיל פון ספירה, וואס דו דארפסט נאר צעהלען ביז 50. אונזערע פארטייען וועסטו מוזען א סך מעהר צעהלען. ווען דו וועסט שוין האבען אנגעצעהלט די פארטייען, דאן הויב אן נאכאמאל צו צעהלען, וויפיעל אבנויגונגען יעדע פארטיי האט, און איך בין דיר מבטיח אז דו וועסט מיעד ווערען צעהלענדיג.

צ ע ה ל, וויפיעל ציוניסטישע קרנות עס זענען היינט דא אויף דער יודישער גאס און דערצעהל זיי, אז דאס איז גורם, דאס קיינער פון זיי זאל נישט האבען קיין ערפאלג.

צ ע ה ל, וויפיעל יודישע בעאמטע עס זענען בעשעפטיגט אין די מלוכה-אמטען, קאמונאלע אינסטיטוציעס, ווי אויך אין די קראנקען קאסעס און אויב דו צעהלסט שוין יא, טא זיי מוחל און צעהל שוין איבער ביי דער געלעגענהייט, וויפיעל יודישע ארבייטער עס געפינען זיך ביי אונזערע יודישע נאציאנאלע פאבריקאנטען, וועלכע פרעדיגען אויף די עפענטליכע טריבונעס וועגען א יודיש פראדוקטיוו לעבען אלס דער איינציגער פועל - יוצא פון אונזער צוקונפטיג לעבען.

צ ע ה ל, וויפיעל יודישע אינטעליגענטען קאנען נישט און ווילען נישט לעזען קיין יודישע צייטונג אדער א יודיש בוך, צעהל אן וויפיעל יודישע אינטעליגענטע פריילינס האבען א ידיעה וועגען אונזערע קלאסיקער און וויפיעל עס געהען אויף א יודישע פארלעזונג אדער אין יודישען טעאטער. דערפאר אבער מעגסטו אנצעהלען וויפיעל זיי געהען אין די טאנץ-זאלען אדער אויף די פוילישע שמאנצעסען.

צ ע ה ל, וויפיעל עלעקטריש ליכט עס געהט אוועק אין דער קהלה בעת די זיצונגען פון ראט, וואו מען רעדט נאר נארישקייטען, אבער צו דער עצם זאך קומט מען נישט צו און צעהל אן (אמבעסטען וואלט דאס געקענט טהון די צו דעם צוועק ספעציעלע סטענאגראפיסטקע) וויפיעל ווערטער יעדער דאזאר אדער פרנס לאזט ארויס פון מויל אויף אזא זיצונג, וואס קלעבען זיך ווי אנ'ארבעס צו דער וואנד.

צ ע ה ל וויפיעל יודען, כלומר'שטע פארשטעהער פון פערשידענע געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, וועלכע פרעדיגען געזעלשאפטליכען דיסציפלין האבען אליין געבראכען די דיסציפלין און געקויפט מצות ביי די בעקער, וועלכע זענען דורכ'ן ראבינאט גע'אסר'ט געווארען.

צ ע ה ל, וויפיעל יודען עס געהען אין דער מקוה דוקא נאר אין שבת, כדי זיי זאלען נישט דארפען צו בעצאהלען פאר קיין בילעט.

צ ע ה ל, וויפיעל חברות, פעראיינען, אינסטיטוציעס מיר פערמאגען אין דער שטאדט און צעהל באלד אב, וויפיעל בלימעל-טעג יעדע חברה ארדענט איין דורכ'ן יאהר.

צ ע ה ל, אדרבה, פרוביר אנצוצעהלען כאטש איין קולטורעלע אינסטיטוציע, וואס מיר פערמאגען אין אונזער שטאדט.

צ ע ה ל, אן אונזערע רעדנערס, קאכלעפעל, קנאל - טהוער, וואס וואקסען ווי שוואמען נאך א רעגען און וועלכע האקען א טשייניק אויף די פערשידענע פערזאמלונגען און אקאדעמיעס, וואס זיי ארדנען איין.

צ ע ה ל וויפיעל פארטייען, גרופקעלעך, בלאקען און בלאקלעך עס גרייטען זיך צו די קינפטיגע שטאדט-ראט-וואהלען; צעהל אן די קאנדידאטען, וואס יעדע גרופע קלויבט זיך ארויסצושטעלען און צעהל גלייכצייטיג אן וויפיעל מאנדאטען מיר וועלען איבערהויפט האבען אויב מיר וועלען נישט געהן מיט א געמיינזאמער איינהייטליכער ליסטע.

צ ע ה ל די אונטערשריפטען, וואס די רעוויזיאניסטען האבען צוזאמענגענומען אויף דער פעטיציע און זיי א בעלן, צעהל אן די אינדיווידועלע פעטיציעס, וואס זענען אנגעקומען אין פוילישען אויסערן - מיניסטעריום, ווי אויך צום ענגלישען קעניג, ווארום איך האב מורא, אז אויב דו וועסט זיי נישט צעהלען, וועט זיי קיין אנדערער אויך נישט צעהלען...

צ ע ה ל די רייהע פון די, וועלכע זענען היי-יאהר נעביך אנגעקומען נאך קמהא און דו וועסט האבען א בעגריף וועגען אונזער גרויסען דלות, וואס האט זיך ברייט צולייגט אין דער יודישער גאס.

צ ע ה ל ברודערקע, וויפיעל עקסמיסיעס עס ווערען אויסגעפיהרט מיט'ן אנקום פון די זומער-חדשים און צעהל באלד די משפחות, וואס וועלען בלייבען דאכלאז.

צ ע ה ל, וויפיעל יודען און כלל-טהוער ברעכען דעם באיקאט און האנדלען ווייטער מיט'ן רוצחישען דייטשלאנד און פונדעסטוועגען שאדט דאס גארנישט, אז זיי זאלען ווייטער שטעהן אין דער שפיץ פון דער יודישער געזעלשאפט און פאדערען כבודים.

צ ע ה ל אן דאס ביסעל קליינגעלד, וואס ווערט פערשפיעלט אין די קלובען, וועלכע געהען אן כלומרש'ט אלס קולטורעלע אדער שפראכליכע אינסטיטוציעס.

צ ע ה ל ר' יודל — דיין גאנץ לעבען האלטסטו אין איין צעהלען, עס איז ביי דיר ספירה און דעריבער איז קלאר פארוואס די ספירה-טעג זענען טעג פון טרויער און אומעט, אז מען האלט אין איין צעהלען?!..

אונזער גאנץ גלות לעבען בעשטעהט פון צעהלען און צעהלען — פון ספירה...

סמאל

„מארד — געמאכט אין דייטשלאנד".

א בוך געשריבען פון א דייטשען יוד, וועלכער איז געוועזן פערשפארט אין א קאנצענטראציאנס-לאגער און איז פון דארט ענטלאפען.

פון מ. אשעראוויטש.

„מארד — געמאכט אין דייטשלאנד" — אזוי איז דער נאמען פון האינץ ליפמאנ'ס בוך, וואס איז איצטער ארויס אין א נייער איבערזעצונג. און כאטש דאס בוך איז געשריבען אין דער פארם פון א נאוועלע, פערזיכערט דער שרייבער, אז קיין זאך אין דעם בוך איז נישט אויסגעטראכט, אז ער האט געשילדערט בלויז פאקטען, וואס ער האט אליין געזעהן און אליין איבערגעלעבט. ער גאראנטירט דערפאר, זאגט ער, מיט זיין לעבען און מיט זיין עהרע.

האינץ ליפמאן אליין איז געוועזן פערשפארט אין איינעם פון די דייטשע קאנצענטראציאנס-לאגערען און עס האט זיך איהם איינגעגעבען פון דארט צו ענטלויפען. זיינע ווערק זענען אין דייטשלאנד פערברענט געווארען אין דער צייט, ווען מ'האט דארט אויף שייטערהויפענס פערברענט די ווערק פון די שרייבער, וועלכע זענען היטלער'ן און זיין באנדע נישט צום הארצען. האינץ ליפמאן איז איצט אין גלות, פונקט ווי א סך אנדערע דייטשע ראדיקאלען, און זיין בוך „מארד — געמאכט אין דייטשלאנד" איז ערשט נישט לאנג צוריק ארויס פון דרוק אויף דייטש און איז באלד איבערגעזעצט געווארען אויף עטליכע שפראכען.

ליפמאן זאגט אין דער פאררעדע צו זיין בוך, אז זינט ער איז ארויס פון דייטשלאנד קען ער קיין נעכט נישט שלאפען און ס'שטעהט איהם שטענדיג פאר די אויגען די גרויסע טראגעדיע, וואס די יודען לעבען דארט איבער; ער הערט ווי זיי שטיקען זיך מיט זייערע קרעכצען און זיפצען און ער זעהט ווי די אויגען לעשען זיך אויס ביי זיי.

דער איינפאל, וואס איז אין ליפמאנ'ס בוך געבויט אויף א פאקט איז זעהר א געלונגענער:

אויף א שיף, וואס איז דריי מאנאטען נישט געוועזן אין דייטשלאנד, האבען זיך געפונען עטליכע דייטשע בירגער — א קאפיטאן, מאטראזען און א קוכער. אלע, אויסער'ן קוכער, וואס הייסט ארטור יאקאבסאן, זיינען עכטע דייטשען, אמת'ע „אריער", ווי היטלער און געבעלס וואלטען זיי גערופען. יאקאבסאן איז דער איינציגער יוד אויף דער שיף, וואס איז ארויסגעשיקט געווארען צו כאפען פיש אויפ'ן ים, אבער ער האלט זיך אויך פאר אנ'עכטען דייטש און קיינער פון דער מאנשאפט גיט איהם נישט צו פיהלען, אז ער איז דאס נישט.

וואס ס'איז פארגעקומען אין דייטשלאנד אין די דריי חדשים ווייסט נישט קיינער פון דער מאנשאפט. זיי ווייסען נישט, אז פאר דער צייט איז שוין פארגעקומען אנ'איבערקעהרעניש און אדאלף היטלער איז שוין ביי דער מאכט.

ערשט ווען די שיף קומט צו נעהנטער צו דייטשלאנד, הויבען זיי אן אויסגעפינען, וואס עס איז געשעהן און די ערשטע ערפאהרונג, וואס זיי האבען, איז ווירקליך א שרעקליכע:

איינער דערזעהט ווי אין וואסער שווימט א מענש און קוקט אויף דער פאהן פון דער שיף; ער קוקט נייגעריג און מען זעהט, אז ער וויל מ'זאל איהם ראטעווען; אבער ווען ער דערזעהט, אז די שיף איז א דייטשע, הויבט ער אן שווימען צוריק...

מען שלעפט איהם ארויס פונ'ם וואסער און מ'לעגט איהם אוועק אויפ'ן דעק פון דער שיף; דאס גאנצע לייב איז ביי איהם צוקיילט און צוביילט און צובלוטיגט און פון די אויגען קוקט ביי איהם ארויס שרעק, פערצווייפלונג. מען זעהט, אז דער מענש איז ווי צומישט און מיטאמאל הויבט ער אן שרייען:

„הייל היטלער"!

זיין שטימע קלינגט ווילד און באלד צושרייט ער זיך נאך ווילדער.

„איך בין א יודישער הזיר און איך האב פעראומרייניגט קריסטליכע מיידלעך!"

דאס איז דער ערשטער היטלער-קרבן וואס די מאנשאפט פון דער שיף האט דערזעהן נאכדעם ווי זיי זענען דריי חדשים נישט געוועזן אין דייטשלאנד און האבען נישט געוואוסט, וואס דארט טהוט זיך.

ווען מ'האט דעם צושראקענעם מענשען איינגעשטילט אביסעל, האט ער דערצעהלט, וואס ס'טהוט זיך איצט אין היטלער'ס דייטשלאנד; ער האט אויך דערצעהלט, אז ער איז ענטלאפען פון א קאנצענטראציאנס-לאגער און אז עס איז שוין באלד צוויי שעה זינט ער שווימט אין וואסער, מיט דער האפנונג או אנ'אויסלענדישע שיף וועט איהם ארויפנעהמען און ער וועט זיך ראטעווען פון גיהנום.

דער בעוואוסטזיין, אז אנשטאט ארויפצוקומען אויף אנ'אויסלענדישער שיף, האט מען איהם גאר ארויפגענומען אויף א דייטשער שיף, האט דעם אומגליקליכען מענש נישט געלאזט רוהען און ער האט זיך ווידער אריינגעווארפען אין וואסער אריין.

די געשילדערטע סצענע מאכט א שוידערליכען איינדרוק. מ'קען נישט פערגעסען ווי א מענש ווארפט זיך אין וואסער, ענטלויפענדיג פון א קאנצענטראציאנס-לאגער, ווייל ער קען שוין מעהר די פייניגונגען און די בעליידיגונגען נישט אריבערטראגען — ער קלייבט אויס דעם טויט אבי פטור צו ווערען פון דעם לעבעדיגען גיהנום.

קלאר געשילדערט איז אינ'ם בוך די געשטאלט פונ'ם קאפיטאן שירמער. דאס איז אנ'עלטערער דייטש, וואס איז זעהר ווייט פון ראדיקאליזם; ער איז א מיטגליד פון דער נאציאנאלער פארטיי און ער איז טאלעראנט צו אנדערע פארטייען; ער גלויבט, אז דייטשע אפיצירען זענען עהרענהאפטע מענשען און אז זיי בעציהען זיך גוט אפילו צו א שונא, ווען ער פאלט אריין אין זייערע הענד. אזוי גלויבט ער.

אבער ווען ער פאהרט אין באהן אויפ'ן וועג קיין האמבורג דערזעהט ער ווי א דייטשער אפיציר שלאגט א פרוי און דאס איז פאר איהם אנ'איבערראשונג.

שטעלט זיך דער קאפיטאן שירמער איין פאר דער פרוי, אבער דער היטלעריסטישער אפיציר הייסט איהם האלטען ס'מויל.

דער קאפיטאן גלויבט נישט זיינע אייגענע אויגען. ער קען אבער פארט נישט פערגעסען ווי אנ'אפיציר האט געשלאגען א פרוי, געהט ער אוועק צו דער פאליציי, און ווען ער קומט צו צום עלטסטען דערצעהלט ער איהם דאס.

דער עלטסטער אבער, א הונדערטפראצענטיגער היטלעריסט, ווערט נישט נתפעל פון דעם און ער זאגט:

— אזעלכע קלאגעס קען איך נישט אויפנעמען, ספעציעל נאך ווען עס זענען נישטא קיין בעווייזען.

— אבער מיין העהר—וואונדערט זיך דער קאפיטאן—וואס הייסט עס זענען נישטא קיין בעווייזען, ווען איך האב דאס אליין געזעהן. איך בין דאך נישט קיין יונגעלע, איך האב א סך יאהרען געדיענט אין דער ארמעע, איך בין געוועזן אין דער מלחמה.

— איך קען אבער פאר אייך גארנישט טהון. איך האב קיין צייט נישט.

ווען דער קאפיטאן האט ווידער גענומען רעדען, אז ער האט אליין געזעהן ווי אנ'אפיציר האט געשלאגען א פרוי, האט איהם דער היטלעריסט געווארענט:

— מיין הער—האט ער געזאגט—איהר פערשפרייט געשיכטעס וועגען גרוילטהאטען און דערפאר ווערט מען שווער בעשטראפט...

דער נאאיווער און גוט-מיינענדער אלטער קאפיטאן האט אבער אלץ נישט געקענט שווייגען און ער האט ווייטער גערעדט וועגען דעם, וואס ער האט געזעהן, און דאן האט דער עלטסטער געגעבען א קלינג און באלד זענען אריינגעקומען צוויי „שטורמיסטען" און אנגעמענדיג דעם אלטען קאפיטאן ביי ביידע הענד האבען זיי איהם ארויסגעפיהרט פונ'ם צימער און ארונטערגעווארפען פון אלע טרעפ.

דער אלטער קאפיטאן איז געבליבען ליגען א צובלוטיגטער; ער האט נישט געקענט פערשטעהן פארוואס מ'האט איהם אזוי בעהאנדעלט, ווען ער איז אין דער אמת'ן אויסען צו בעשיצען דעם כבוד פון דער נייער דייטשער מלוכה, פון זיין ליעב פאטערלאנד, איז ער שפעטער אוועק אין דער נאצישער הויפט-קווארטיר און — ווידער מיט די זעלבע טענות וועגען דער פרוי, וואס מ'האט געשלאגען און שוין אויך וועגען דעם, וואס מ'האט איהם פון די טרעפ אראבגעווארפען. אבער אויך דארט האט ער געהאט דעמזעלבען אבשניט: דער עלטסטער האט אריינגערופען צוויי בעוואפענטע „שטורמיסטען" און זיי האבען דעם אלטען קאפיטאן אויף זעהר נישט קיין איידעלען שטייגער, ארויסגעפיהרט פונ'ם צומער און האבען איהם אוועקגעפיהרט אין געפענגעניש, אונטער דער קלאגע, אז ער פערשפרייט געשיכטעס וועגען גרוילטאטען און מאכט דייטשלאנד א שלעכטען נאמען פאר דער וועלט און דארט האט מען איהם אזוי געשלאגען, אז ער איז געווארען זעהר ערנסט קראנק.

מעהר האט שוין דער קאפיטאן אין ערגיץ נישט געקענט געהן זוכען גערעכטיגקייט — נישט פאר יענעם און נישט פאר זיך. די שרעקליכע ווירקליכקייט פון היטלער'ס דייטשלאנד האט איהם אינגאנצען דערשטיקט...

כאראקטעריסטיש פאר די קלייניגקייטען, וואס ברענגען גרויסע אומגליקען אויף מענשען אין היטלער'ס דייטשלאנד, איז פאלגענדער פאל, וואס ווערט איבערגעגעבען אין האינץ ליפמאנ'ס בוך.

דער אויבענדערמאנטער קאפיטאן שירמער זיצט אין פארק און טראכט אלץ וועגען דעם וואס ער זעהט און הערט זינט ער איז געקומען צוריק מיט זיין שיף; ער טראכט, אז אפילו אין די צייטען פונ'ם קייזער וואלטען אזעלכע זאכען נישט געווען מעגליך; טראכטענדיג אזוי לייענט ער די נאצישע צייטונגען, וואס זענען פול מיט גאל און גיפט אויף יודען, אויף סאציאליסטען, אויף קאמוניסטען און אויף יעדען איינעם, וואס שטימט נישט איין מיט היטלער'ן און זיינע אדיוטאנטען. דאס רופט ביי דעם עהרליכען מענשען ארויס א געפיהל פון כעס און צארן און ער כאפט די צוויי צייטונגען, וואס ער האט אין דער האנד געהאלטען, צורייסט זיי אויף שטיק-שטיקלעך און געהט זיך אוועק ווייטער.

פאלט באלד א מורא אויף די אלע מענשען, וואס זיצען אין פארק, אדער דרעהען זיך ארום דארט, און זיי צולויפען זיך...

עס איז א שעהנער טאג, קומען אנדערע מענשען אין פארק און ווילען זיך אוועקזעצען, אבער ווען זיי דערזעהן די צוריסענע שטיקלעך פון נאצי-צייטונגען, האבען זיי מורא זיך אוועקצוזעצען...

אלע לויפען אוועק ווען זיי דערזעהען די צוריסענע צייטונג. אלע האבען מורא, ווייל מ'קען זיי נאך בעשולדיגען אין דעם, אז זיי האבען דאס די היטלעריסטישע צייטונג צוריסען...

אזוי געהט אוועק דער גאנצער טאג

וואס געהערט, וואס געזעהן.

אז די יום-טוב'דיגע טעג זענען שוין אוועק...

ווי זינגט זיך דאס דארט אין דעם פאלקס לידעל: „ווידער שניידען, ווידער נייהען, ווידער ליגען א לאטע, ווידער געהן ארבייט זוכען, ווידער שטיוועל רייסען".

א גאנצען ווינטער האט מען אלץ געהאפט אויפ'ן פריהלינג, אויב מען לייזט נישט, אויב מען איז ארבייטסלאז, נו, נו, וועט דער פריהלינג סעזאן אלץ ממלא זיין; דער קרעמער וועט לייזען פאר זיין סחורה, דער בעל-מלאכה—פאר זיין אויסארבייטונג און מען וועט זיך אבצאהלען די חובות און ס'וועט נאך איבערבלייבען אויף יום-טוב.

מילא, ווי אזוי עס האט אויסגעזעהען פאר יום-טוב—ווייסען מיר אלע; נישט נאר מען האט נישט געקאנט דערפון מאכען יום-טוב, נאר דאכט זיך, אז קיין חובות האט מען אויך נישט אבגעצאהלט, אבער נישט צו פערזינדיגען. דער יום טוב איז אדורך און עס גרייט זיך א פריהלינג אויף גאט'ס וועלט, און וויפיעל עס זאל זיך נישט בעגקען נאך דער מנוחה פון יום טוב, איז דאך דאס הארץ יעצט נישט אזוי בעשווערט, ווייל די וועלט איז אפען. נו, אודאי, ווען היטלער וואלט נישט עקזיסטירט און די גרעניצען וואלטען נישט געוועזן פערהעמערט, און דער וועלט-קריזיס וואלט נישט אזוי שרעקליך געבושעוועט, וואלט אונז דער פריהלינג געפרעהט, מיט זיין אפען, ברייט, מילד הארץ, נאר א ברירה האט מען?...

פונדעסטוועגען דארף מען נישט אריינפאלען אין עצבות, זאל מען זיך נעמען צו דער ארבייט און האפען, אז עס וועט נישט לאנג דויערען און די יום-טוב'דיגע טעג, די אמאליגע ימים-טובים, וועלען נאך צו אונז צוריקקעהרען.

דורכגענומען מיט די דאזיגע געפיהלען שפאן איך זיך ווייטער איין אין דער עבודה און אנגעגורט מיט דער פעדער אין האנד, וועל איך ווייטער דיענען אונזערע לעזער מיט די ידיעות, בעמערקונגען (שטעכווערטלעך) און סתם פלוידערייען, וואס וועלען זיך בעווייזען אין מיין רובריק א. נ. „וואס געהערט, וואס געזעהן".

„אודך".

דאס איז טייטש נאכאמאל, א שטייגער, ווי אונזער שטאדט-חזן ה' באדאש, וועלכער האט ליעב איבערצוקייען א ווארט מעהר ווי צעהן מאל. נור נישט דאס בין איך יעצט אויסען. אויב ער האט א הנאה דערפון, זאל עס איהם וואויל בעקומען...

מיט'ן „אודך" מיין איך יעצט דאס, וואס די קמחא-נעמער האבען היי-יאהר זיך גישט בעגנינענט מיט איינמאל נעמען קמחא, נאר זיי זענען געקומען נאכאמאל.

פאר יום טוב האבען זיי, ווי יעדעס יאהר, בעקומען זייער בעשטימטען סכום, מילא, איז עס נישט געוועזן קיין געלד, איז עס געוועזן מצות, אבער פאר די מצות האט דאך די קהלה בעצאהלט און אויך זיי, די מקבלים, מוזען דאך געבען געלד, ווען זיי קויפען מצות. הפנים אבער, אז ביי זיי האט נאר קמחא דאמאלס א חשיבות, ווען עס ווערט זיי אויסגעצאהלט אין כסף ממש. האבען זיי טאקע די מצות אוגענומען און חול-המועד זענען זיי געקומען נאכאמאל און פערלאנגט געלד. האט מען דאך זיי מסתמא נישט געוואלט געבען. גיב יא, אז דו האסט נישט, אדער מאך א פייג, אז דו האסט קיין פינגער נישט. האבען זיי טאקי בעלאגערט די קהלה און געוואלט טהון דאסזעלבע, וואס די ארבייטסלאזע פאר'ן מאגיסטראט, אזוי, אז מ'האט צו זיי אנגעוואגדען דיזעלבע מיטלען, ווי צו יענע און ערשט דאמאלס האבען זיי פערלאזט די קהלה און רעזיגנירט פון „אודך"...

א נקמה-אקט...

די שטאדט-שוהל איז דעם לעצטען יום טוב געוועזן איבערפולט פון מתפללים און מען האט געדארפט האבען א בעזונדערע זכיה (און דער עיקר האט מען געדארפט זיך פריה אויפהויבען), כדי צו קאנען זיך אריינבעקומען אין די אויבערשטע רייהען.

די אבער, וועלכע האבען שוין נישט געקאנט אריין אין דער שוהל, האבען געדאווענט אין קארידאר, אדער גאר אויף דער גאס פאר דער שוהל.

דאס האבען מסתמא בעמערקט גנבים און האבען זיך געטראכט אזוי: אויב יודען לויפען אין שוהל אריין, מוזען דארט ליגען בעהאלטענע אוצרות, ווארום וואס דען לויפען די יודען לעצטענס אזויפיעל אהין? האבען די גנבים זיך אריינבעקומען אין דער שוהל אריין און אנגעהויבען זוכען די בעהאלטענע אוצרות, האבען זיי געזוכט און געזוכט און גארנישט געפונען, האבען זיי פאר גרויס כעס, מסתמא, צוגעגנב'עט דעם שוהל-זייגער און... די עירוב תבשילין מצה, וועלכע העגגט פון יאהר צו יאהר, מילא, מיט'ן זייגער וועלען זיי נאך אפשר עפיס אויפטהון, אבער וואס זיי וועלען טהון מיט דער מצה, קאן אפילו דער גרעסטער חכם נישט אויסטראכטען... ווארום וואס-וואס, נאר אויפעסען קאן מען זי בעשטימט נישט אזוי דיק איז זי. טא צו וואס דען האבען זיי צוגענומען די מצה? קאן מען עס טאקי נישט אנדערש פערטייטשען, נאר אז זיי האבען געמאכט די אריגינעלע גנבה אלס נקמה-אקט דערפאר, ווייל זיי האבען נישט געפונען די געחלומ'טע אוצרות...

ס. א. ס.

ראטעוועט יודען, ווארום די נייע שוהל, די שוהל פון אויבערשטען פון שטייסעל, פון די אריסטאקראטען, פון די אויבערשטע שיכטען האלט ביים פערמאכט ווערען.

דאס איז נישט קיין וויץ, נאר א טרויעריגער אמת. אזוי האט הויך אויפ'ן קול מודיע געוועזן זייער פורעדיגער דעם לעצטען טאג פסח, פערגלייכענדיג זיך צו א סטראזשניק, וועלכער שטעהט אויף דער וואך פון דער שוהל און ווען עס דראהט א סכנה איז זיין חוב מודיע צו זיין דעם עולם, כדי זיך צו בעהאלטען אין דער פעסטונג. און איצט טאקי איז געקומען די צייט, ווען די סכנה איז גרויס און די שווערד הענגט איבער'ן האלז, בלאזט ער שופר מיט'ן גאנצען כח און שרייט: ראטעוועט! ראטעוועט! ווארום די שעה זאל נישט זיין, די נייע שוהל קאן נאך א ליאדע טאג פערמאכט ווערען.

כאטש עס איז נישט צו פערשטעהן, פארוואס דאס איז אזוי, אז אין דער צייט, ווען די שטאדט-שוהל בעקומט אלץ מעהר מתפללים און עס ווערט געבוירען ביים קהלה-פרעזעס א געדאנק די שוהל צו פערגרעסערען, ווערען די מתפללים פון דער נייער שוהל אלץ ווייניגער און ווייניגער. פריהער האט מען געמיינט, אז די רעדעס, וועלכע ווערען דארט געהאלטען פון צייט צו צייט וועלען צוציהען דעם אינטעליגענטען עולם. ווי עס ווייזט זיך אבער ארויס האט דאס אויך נישט געהאלפען... און עס איז געבליבען דער לעצטער מיטעל, צו טהון דאס, וואס מען טהוט, בעת א שיף טרינקט זיך: ראטעוועט! ס. א. ס.

ער האט זיי געפיהרט אין באד אריין.

אונזער קהלה-פרעזעס איז טאקי א בעשיידען מענשעל און האט נישט ליעב קיין רעקלאמע, דערפאר אבער אז ער פערטיגט אויס א שטיקעל ארבייט אין א קהל'שער אינסטיטוציע, האט ער עס ליעב צו בעווייזען פאר'ן עולם, וועלכער זאל ארויסזאגען זיין מבינות.

לעצטענס איז פארגעקומען א רעמאנט אין איין אבטיילונג פון דער היגער מקוה, וועלכע איז ווירקליך מוסטערהאפט אהערגעשטעלט געווארען, אזוי, אז עס מאכט דעם איינדרוק פון אנ'ערשטקלאסיגען אנשטאלט און נישט פון א מקוה, ווי מיר זענען עס געוואויגט צו זעהען.

האט דער פרעזעס איינגעלאדען אויף מוצאי יום-טוב אלע יודישע דאקטוירים, ווי אויך די דאזארעס און פרנסים אין דער מקוה אריין, כדי זיי צו בעווייזען דעם מקוה-פאלאץ.

נישט אלע איינגעלאדענע געסט זענען געקומען. זיי האבען זיך נישט געלאזט, ווי עס ווייזט אויס פיהרען אין באד אריין, אבער א גרעסערע צאהל איז דאך געקומען און האט בעוואונדערט דעם באמת שעהנעם רעמאנט.

גלייכצייטיג זענען אין אלע שוהלען און מנינים פארגעקומען דרשות וועגען טהרות בנות ישראל, ד. ה. וועגען געהן אין מקוה און אויפדערנאכט האבען זיך קודם כל די איינגעלאדענע געסט געלאזט פיהרען אין דער מקוה

און מענשען ווייכען פון דעם פּאַרק ווען זיי דערזעהן ווי אַ צייטונג איז דאָרט צוריסען. און אין אָווענד קומט אַהין אָן אַ פּאָרעל — אַ יונגערמאַן מיט'ן נאָמען סטעפאַן, אַנ'אַרבייטער, און זיין געליבטע מיידעל עמא. ביידע זענען שטאַרק פערטהון אין אַ געשפּרעך; דער יונגערמאַן דערצעהלט דעם מיידעל ווי שטאַרק ער האָט זי ליעב און דאָס מיידעל הערט זיך צו און שמייכעלט צופרידען. זיי זענען ביידע אַזוי פערטהון אין זייער ליעבע, אַז זיי זעהען גאָרנישט די צוריסענע צייטונג און זיי זעצען זיך אַוועק פּונקט אויף יענער באַנק, וואו די צוריסענע שטיקלעך ליגען.

דאָס פערליעבטע פּאָרעל רעדט און רעדט, ווי עס רעדען געוועהנליך פערליעבטע פּאָרלעך אין אַ פּאַרק. מיט אַמאָל קומען אָן עטליכע בעוואָפענטע „שטורמיסטען", און ווען זיי דערזעהען די צוריסענע צייטונג, וואַרפען זיי זיך אַרויף אויף דעם אַרבייטער סטעפאַן און אויף זיין כלה עמאַ און בעשולדיגען איהם, אַז ער האָט דאָס די נאַצישע צייטונג צוריסען.

זיי שלאָגען איהם מכות רצח און דערנאָך שלעפען זיי איהם אַוועק אין געפענגעניש און דאָרט שלאָגט מען איהם ווידער אַזוי לאַנג ביז ער האָט נישט קיין אַנדערע ברירה און זאָגט, אַז ער האָט דאָס די צייטונג צוריסען, כאָטש ער איז אין דער אמת'ן גאָר אונשולדיג און ווייסט נישט פון עפּיס צו זאָגען. דערנאָך פיהרט מען איהם אַוועק אין אַ קאָנצענטראַציאָנס לאַגער און דאָרט שלאָגט מען איהם ווידער, און שפּעטער מיט אַ צייט לייענט מען שוין אַ בעריכט אין די צייטונגען, אַז דער אַרבייטער סטעפאַן איז אין דעם און דעם קאָנצענטראַציאָנס-לאַגער דערשאָסען געוואָרען, ווען ער האָט „געפּרובט אַנטלויפען".

אַנ'אומשולדיגער מענש פאַלט אַ קרבן און בעצאָהלט מיט זיין לעבען. און פאַרוואָס? ווייל ער האָט זיך מיט זיין געליעבטער כלה אַוועקגעזעצט אין פּאַרק אויף אַ באַנק, וואו עס זענען געלעגען שטיקלעך פון אַ נאַצישער צייטונג, וואָס אימיצער האָט צוריסען!

און מ'קען זיך צו קיינעם נישט ווענדען מיט קיין קלאָגע. מ'קען ביי קיינעם נישט זוכען קיין גערעכטיגקייט, ווייל איבער'ן גאַנצען לאַנד הערשט און ווילדעוועט היטלער'ס אייזערנע פויסט, וואָס טרעט אויף מענשליכע לעבענס און טונקט זיך אין מענשליך

בלוט.

עמא, דערצעהלט דער מחבר פונ'ם בוך האָט דערנאָך נישט געקאָנט רוהען, זי האָט זיך נישט געקאָנט פערשטעלען, אַז אַזאַ שרעקליכע זאַך קען געשעהן, האָט זי אָנגעשריבען אַ בריעף צו היטלער'ן אַליין. און אינ'ם בריעף האָט זי דערצעהלט ווי אַזוי איהר חתן איז אַריינגעפאַלען אומזיסט און אומנישט; זי האָט געבעטען, אַז מען זאָל די זאַך אויספאָרשען און זי האָט פערזיכערט, אַז מ'וועט אויסגעפונען, אַז זי דערצעהלט דעם אמת. און דערפאַר, וואָס זי האָט געהאַט די „העזה" צו שרייבען צום רייכסקאַנצלער וועגען אַזאַ זאַך, האָט מען זי אַרעסטירט און אַ געריכט האָט זי פער'משפט צו זיצען אין געפענגעניש ניין מאָנאַטען פאַר „פערשפּרייטען געשיכטעס וועגען גרוילטהאַטען אין דייטשלאַנד".

עס זענען אין האַינץ ליפּמאַנ'ן בוך פּערהאַן נאָך פאַקטען וועגען מאָרד, וואָס טראָגט אויף זיך דעם שטעמפּעל „מעיד אין דושערמעני". וועגען די אַנדערע פאַקטען וועלען מיר שרייבען אַ צווייט מאָל.

די יום=טוב'ריגע וויזיטען.

הומאָרעסקע.

אסרו-חג האָב איך בעגעגנט אין גאַס מיינעם אַ בעקאַנטען און כ'האָב מיך אַזש דערשראָקען. ער האָט אויסגעזעהן ווי ער וואָלט נור-וואָס געקומען פון היטלער-דייטשלאַנד. דאָס פּנים זיינס איז געווען שרעקליך בלאַס, אונטער די אויגען — שטאַרק אונטערגעהאַקט און אינגאַנצען קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס.

— וואָס איז מיט דיר? וואָס איז אַזוינס געשעהן?

— אוי, פרעג שוין גאָרנישט, עס איז נסים, בנאמנות נסים, וואָס דו זעהסט מיך אַ לעבעדיגען. איך האָב בעשטימט געמיינט, אַז איך וועל אומקומען פון די יום-טוב'דיגע וויזיטען...

— דו חוזק'סט פון מיר, פון וועלכע וויזיטען?

— ניין, ברודער, איך מיין דאָס גאַנץ ערנסט: פון די פסח'דיגע וויזיטען, וואָס איך האָב געמוזט מאַכען און נאָכמעהר פון די, וואָס מען האָט מיר געמאַכט פון גוטער פריינדשאַפט, מיינענדיג, אַז מען טהוט מיר די גרעסטע טובה...

— דו ווייסט דאָך, אַז עס פעהלט מיר נישט קיין קרובים פון מיין צד און פון מיין ווייב'ס צד; דערצו גוטע פריינד און גוטע ברידער, געשעפטס-בעקאַנטע און סתם יודען מיט ווייבער פון אַ גאַנץ יאָהר... ד. ה. וואָס אַ גאַנץ יאָהר פערגעסט מען זיי און יום-טוב לאָזט מיין חיה פּאַיע, זאָל געזונד זיין, אין זיי נישט פערגעסען און אַ דאַנק איהר גוטהאַרציגקייט, אָדער אפשר דעם נייעם קלייד, וועלכעס זי וויל שטאַרק רעקלאַמירען אין שטאָדט, קאָן איך זיך פון קיין שום וויזיט נישט אָבזאָגען.

— חיה פּאַיע זאָגט, אַז מען קען אַזוי שלעכט נישט זיין, אַז איין מאָל אין יאָהר, יום-טוב (אין סוכות פערגעסט זי, אַז דאַמאָלס האָט זי אויך דיזעלבע טענות און מען מאַכט אויך וויזיטען), מוז מען זיך אין אַלעמען דערמאָנען; מען קען—זאָגט זי—קיינעם קיין פּאַטש אין פנים נישט געבען און מען מוז זיין ביי יעדען בעזונדער.

דעם ערשטען טאָג פסח געהט מען עפּיס נישט צו גאַסט, נאָר אָנהויבענדיג פון דעם צווייטען טאָג, יעדען טאָג פון אַ זייגער 2 ביז שפּעט ביינאַכט, ביז די צווייטע טעג, וואָס דאַמאָלס דאַרף מען ביי זיך מקבל פנים זיין געסט — האָב איך געהאָרעוועט און געאַרבייט מיט דער גאַל; איך בין אַרומגעקראָכען אויף טרעפּ, אומעטום פערזוכט זויערען ווייַן, געקנאַקט אַלטע פּוסטע ניס, געטרינקען טהיי מיט שטיקלעך טאָרט, וואָס האָט אַ טעם פון קראַכמאַל, זיך געפרעהט מיט'ן בעל-הבית פון שטוב, מיט דער בעל-הבית'טע און מיט אַלע קינדערלעך בעזונדער; כ'האָב געוויזען התפעלות פון דעם טיש, פון אַ שפּיגעל, אָדער סתם אַ שמאָכטע, וואָס טאַקי נאָר אַ מענש מיט אַזאַ גוטען געשמאַק, ווי די בעל-הבית'טע פון הויז קאָן איינפאַלען דאָס צו קויפען. בקיצור, אַזוי ווי צו מיין אומגליק, האָב איך מייסטענס אַלעמען געטראָפען אין דערהיים, זאָג איך דיר, בלי גוזמא, אַז שביעי של פסח, האָב איך שוין מיינע פיס נישט געפיהלט, דעם מאָגען פערדאָרבען. אין קאָפּ האָט געראַשט, כאָטש איך האָב נאָך דעם טאָג גאָרנישט געטרינקען און אינגאַנצען בין איך געווען אויס מענש און דאָ שטעהט פאָר אַזאַ שטיקעל אַרבייט—אויפצונעמען געסט 2 טעג.

און פון זייגער 3 האָט זיך דער גיהנום אָנגעהויבען. גאַנצע פאַמיליעס פון אַלע זייטען זענען צו מיר געקומען. איינער, מיין ווייב'ס אַ ווייטער קרוב איז אַראָבגעקומען מיט 7 קינדער און מיין שטוהל האָב איך געמוזט אָבטרעטען זיינעם אַ יונגעלע פון אַ יאָהר 6, וואָס האָט זיין אונריין נעזעל צוגעטראָגען נאָהנט צו מיין געזיכט, כדי זיך מיט מיר צו קושען, לויט ווי זיין טאַטע-מאַמע האָבען איהם שטרענג בעפוילען; נאָכדעם האָט ער אויסגעגאָסען אַ גלעזיל ווייַן אויף דעם ווייסען טישטוך און לסוף איז ער אַראָבגעפאַלען פון שטוהל, מיטשלעפּענדיג אַ פּאָר גלעזער. באַלד דערויף איז געקומען אַ בעקאַנטער, וואָס איך דאַווען מיט איהם אין איין שוהל, אַ הויפער געלער יוד מיט אַ ווייב און אַ פלימעניצע און אַזוי ווי ער איז שטענדיג אַ פערנומענער און האָט קיין צייט נישט צו פּאָליטיק איז ביי איהם געבליבען אַרויסצושיטען היינט פאַר אַ גאַנץ יאָהר זיין מיינונג וועגען די גרויסע געשעהענישען, וואָס ער האָט זיך דורכ'ן יום-טוב אָנגעלייענט אין די צייטונגען.

הכלל ער וואָלט אוועקגערעדט ביז האַלבע נאַכט, נאָר כאָטש אַ געלער, דאָך איז איהם געוואָרען אויפפאַלענד צו פערנעמען אַנ'אָרט לאַנג, אַז ער האָט דערזעהן, דאָס אַנדערע שטעהען און קוקען דאָס אויס.

איך האָב געהאָט אַלערליי בעשעפּענישען, אַלערליי „האַך-פּאָליטיקער" און היימישע פּאָליטיקער, נאָך יונגלעך מיט אונריינע נעזלעך און דאַסגלייכען מיידלעך. מיין שטוב האָט אויסגעזעהן ווי אַנ'איפּערגעקעהרטע און פון וועטשערע איז נישט געוועזן וואָס צו רעדען; עס איז געווען צו שפּעט און קיין אַפּעטיט האָב איך שוין לגמרי נישט געהאָט, מחמת איך האָב דאָך נאָך געמוזט אויסטרינקען מיט יעדען „כאָטש אַ זופּ" ווייַן, טהיי, בראָנפען און דאָס אַלץ ביי אַ פערדאָרבענעם מאָגען.

אחרון של פסח האָב איך געוואָלט זיך בעהאַלטען און איבערלאָזען חיה-פּאַיע'ן דעם „סדר", ווייל ווי זאָגט מען: „פּקוח נפש דוחה שבת" און יום-טוב'דיגע וויזיטען — געוויס, אָבער חיה פּאַיע האָט מיך געטרייסט, אַז ווי איהר דאַכט זיך — זענען שוין כמעט אַלע געווען און טאָמער וועלען נאָך זיין אַ פּאָר מענשען איז אויך קיין סכנה נישט.

וואָס זאָל איך דיר לאַנג בריען, ברודער? דער טאָג איז געווען צעהן מאָל ערגער ווי דער שביעי של פסח; עס זענען אַראָפּגעקומען יודען מיט ווייבער, וואָס האָבען אין זיך ניין מאָס רייד און אַז זיי זעצען זיך אַנידער, פערגעסען זיי אויפצושטעהן, נאָר אַמעהרסטען האָבען מיר דאָקוטשעט 2 געשפּאַנען: משה האָץ מיט זיין ווייב און אַ זוהן אַ זאַאיקע און מענדיל קלאָפּ מיט אַ ווייב און אַ שוויגער און אַ טאָכטער מיט אַ לאַנגער נאָז און גרויסע זומערשפּרענקלעך. דער שדכן, וואָס האָט געוואָלט מאַכען אַ זיווג האָט משמעות אַרויסגעשמעקט, אַז איך בין אַ בעקאַנטער פון ביידע צדדים און האָט אויפגעגעבען, אַז ביי די וויזיטען זאָל מען זיך דאָס ביי מיר צונויפטרעפען. דעם חתן'ס טאַטע-מאַמע האָבען נאַכאַנאַנד געמאָהלען ווי אַ מיהל, כדי מ'זאָל נישט הערען ווי דער חתן מעקעט און די כלה מיט איהר מאַמע און באָבע האָבען זיך נישט אויפגעהויבען פון דעם טונקעלען אָרט אין עס-שטוב בשום אופן און זענען אַזוי אַוועקגעזעסען ביז די פאַמיליע האָץ איז אַוועקגעגאַנגען. אַלע ווייל'ע האָט מען מיך אַ צעדולטען, אַ צומישטען, אַנ'אָבגעשוואַכטען אַרומגעשלעפּט אין קוך, אין שלאָף-שטוב, דעם חתן'ס פאָטער אָדער דער כלה'ס אויף אַ ישוב הדעת.

ווען איך האָב דערזעהן, אַז עס איז לעדיג געוואָרען אין שטוב, האָב איך געהאַט בדעה זיך צוצולעהנען, נאָר דאָ איז אַריינגעשפּרינגען אַ פריילייין, מיין ווייב'ס אַ בעקאַנטע און מיט די ווערטער: איך האָב ביי זיך בשום אופן נישט געקאָנט פועל'ן, איך זאָל אייך יום-טוב דורכלאָזען און נישט בעזוכען, האָט זי זיך „צוזעצט" און... איך האָב ווייטער געמוזט זיצען.

איצט גלויבסטו שוין, אַז עס איז אַ נס, וואָס דו זעהסט מיך אַ לעבעדיגען נאָך די וויזיטען? — האָט ער געענדיגט זיין „איכה" — און פערשטעהסטו שוין, פאַרוואָס מענשען לויפען באַלד נאָך פסח זוכען דאַטשעס? זיי דאַרפען, ברודער, מ נ ו ח ה נאָך די פסח'דיגע וויזיטען.

ראזאוער.

ביי העמאָראידען-ליידען, פערשטאָפּונג, ברענגט דער געברויך פון נאַטירליכען ביטערוואַסער

FRANCISZKA JÓZEFA

שטענדיג אַנ'אַנגענעהמע דערלייכטערונג

אַריין...

„יעסטעם ושימני דראַן"...

אונזערע יודען איבערהויפּט די פּאַניענקעס, דאַרף מען נאָר ווייזען אַנ'אָבשיין פון אַ גאַסען-ליעדעל, נאַטירליך נישט אויף יודיש און זיי ווערען שוין משוגע דערפאַר.

אין קינאָ „עדען" שפּיעלט גאַנץ יום טוב אַ פּוילישער פילם א. נ. „דער וואַרשאַווער זינגער". מילא דאָס בילד, ווי דאָס בילד, אמת נישט קיין שלעכט בילד, אָבער עס צייכענט זיך נישט אויס מיט קיין בעזונדערס. געפונט זיך אָבער אין דעם פילם אַ ליעדעל, וואָס עס זינגט דער פּוילישער פילם-אַרטיסט באָדאָ א. נ. „יעסטעם ושימני דראַן". נו, נו, האָט איהר געדאַרפט זעהן, וואָס דאָ טהוט זיך אָב. טאָג-טעגליך איז דאָס קינאָ איבערפולט, פערשטעהט זיך מיט אחינו בני ישראל, און ווער שמועסט, אַז די דירעקציע האָט נאָך איינגעלאַדען דעם אַרטיסט באָדאָ בכבודו ובעצמו אַליין, וועלכער טרעט אויף גאָך יעדען סעאַנס און דאַנקט דעם עולם און שפּעטער שרייבט ער אונטער די פאָטאָגראַפיען זיינע, וועלכע ווערען אויסגעקויפט אין די טויזענדער ביי דער קאַסע, טהוט זיך דאָך שוין אוודאי סכנות נפשות.

איך האָב אָבסערווירט דאָס געדראַנג פון אונזערע פריילייינס, וועלכע האָבען געשיינט פאַר גליק, ווען דער אַרטיסט האָט בעוויליגט אונטערצושרייבען זיך אויף דער קאַרטע. אַזאַ פריילייין וועט דאָס בעהאַלטען מיט די גרעסטע פאָרזיכטיגקייט און וועט עס אָבהיטען, ווי אַ רעליקוויע.

אין האַרצען האָט געטאָטשעט אַ וועהטאָג. גאָט, האָב איך זיך געטראַכט, פאַרוואָס זענען מיר אַזעלכע העסליכע מאַלפּעס, פאַרוואָס ווערען מיר' נתפעל פאַר דער דער מינדסטער נאַרישקייט, ווען עס איז נאָר ניט יודיש, און פאַרוואָס האָבען מיר אַזוי-ווייניג פערשטענדניש פאַר אונזערע אייגענע אוצרות. אָט ערשט נישט לאַנג איז דאָ געווען דער גרויסער דיכטער משה בראָדערזאָן, און קיין איינע פון די פּאַניענקעס האָט אפילו נישט געטראַכט, אַז ער זאָל איהר אונטערשרייבען אויף דער פאָטאָגראַפיע.

מיר זענען שוין איינמאָל אַ פאָלק, און מיר קאָנען זיין שטאָלץ מיט אונזערע טעכטער און זוהן.

וואו דו געהסט און וואו דו שטעהסט הערסטו איצט נאָר זינגען: „יאַ יעסטעם זשימני דראַן", אפילו ווילוש זינגט אויך דאָס ליעדעל, און פאַקטיש איז עס אַזוי. מען דאַרף עס נאָר ענדערען און זינגען: „יעסטעשמי וופּטרענטני דראַניע"...

5 מאָל אין דער וואָך...

לעולם האָבען די בלימעל-טעג אַ גאַנץ יאָהר פּאָוואָדזעניע און מען דאַרף ערשט נישט וואַרטען אויפ'ן פריהלינג און זומער, ווען עס געהט נישט אַדורך קיין איין טאָג, אַז מיר זאָלען נישט זיין געבענטשט מיט אַזאַ בלימעל-טאָג. היות אָבער, ווי דער סעזאָן הויבט זיך איצט אָן, דאַרף מען זיי פּונדעסטוועגען אָנווינשען גליק און הצלחה.

דער סעזאָן האָט זיך אָנגעהויבען נאָך חול-המועד, ווען יעדען טאָג איז פאָרגעקומען אַנ'אַנדערער בלימעל-טאָג, און באַלד די ערשטע וואָך נאָך יום-טוב, האָט מען שוין געהאַט עטליכע בלימעל-טעג.

אַ גליק איז נאָר, וואָס שבת טאָר מען על פּי דין נישט מאַכען קיין בלימעל-טאָג און אויף זונטאָג גיט מען נישט קיין ערלויבניש, אַנדערש וואָלטען בלימעל-טעג געווען גאַנצע זיעבען טאָג אין דער וואָך און אַזוי וועלען מיר יעדענפאַלס נישט מעהר האָבען ווי 5 מאָל אין דער וואָך...

אַ צער בעל=חיים.

ענדליך איז נאָכ'ן 5-טען מאָל צוזאַמענרופען דעם ראַט וועגען קהלה-בודזשעט, צושטאַנד געקומען די זיצונג.

קיין גרויסער עולם איז ווידער נישט געקומען, נאָר אַ זיצונג האָט מען שוין געקאָנט אָבהאַלטען און מען האָט טאַקי גע'דבר'ט, אַז די אויערען האָבען זיך געשאַקעלט...

רעדעס האָט מען געהאַלטען הונדערט - מעטערדיגע און מען האָט זיך אַריינגעזאָגט אין דער גאַל אַריין, נאָר צום בודזשעט חלילה זענען זיי נאָך נישט צוגעטרעטען, וואָרום דער עיקר איז דאָך נישט דער בודזשעט, וואָס וועט סיי-ווי-סיי אָנגענומען ווערען, נור פאַקטיש וויל זיך יעדער אַראָברעדען ס'האַרץ און וואו נאָך וואו קאָן ער אַזוי פיעל רעדען, ווי אויף אַ ראַטזיצונג, וואו דער פּרעזעס איז זעהר ליבעראַל און אויב עמיצער וויל נאָר רעדען, דאַן ערלויבט ער עס איהם מיט'ן שענסטען כבוד.

לעולם וואָלט די אויבענדערמאָנטע זיצונג אויך נישט פאָרגעקומען, אַזוי ווי עס זענען נישט פאָרגעקומען די פאָריגע 4 זיצונגען פון ראַט, נאָר זיי האָבען שוין רחמנות געהאַט אויף דער סטענאָגראַפּיסטקע, וועלכע איז 4 מאָל אַהיימגעגאַנגען מיט גאָרנישט, האָבען שוין די פרנסים דאָס 5-טע מאָל נישט געקענט מעיז פּנים זיין און געמאַכט די זיצונג, וואָרום עס איז נישט אַנשטענדיג צו פּייניגען אַ לעבעדיגען מענש, מעג עס זיין אפילו אַ סטענאָגראַפּיסטקע. עס איז אַ צער-בעל-חיים.

נשים אין דער זייט...

דער „מזרחי" האָט לעצטענס אויפגעלעבט ביי אונז אין שטאָדט. און אַנשטאָט וואָס ערשט נישט לאַנג איז די גאַנצע היגע „מזרחי" בעשטאַנען פון עטליכע גענעראַלען אָהן אַ שטענדיגער אַרמעע, האָט זי היינט געשאַפען עטליכע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס מיטאַמאָל, דהיינו: „תורה ועבודה", „שומר חדתי", „הפּועל המזרחי" און אַ ספּעציעלע פרויען-אָרגאַניזאַציע „ברוריה", אויך אַ מיליטערישע אָרגאַניזאַציע; ווי מען רופט זי ווייס איך נישט, נאָר אַז זייערע יונגלעך געהן אָנגעטהון אין מיליטערישע מונדירען, איז אַ פאַקט.

הכלל, די דאָזיגע אָרגאַניזאַציע פון „מזרחי" האָט די וואָך איינגעאָרדענט אַנ'ארץ-ישראל אַקאַדעמיע, אויף וועלכער עס האָבען גערעדט ר' יוסף שמעון קאַבלינץ, ה' יונגסטער א. א. דערביי האָט מען אַרויסגעשטעלט דעם כאָר, וועלכער איז ספּעציעל געשאַפען געוואָרען און מען האָט אויסגעזונגען אַלע איינשטודירטע שטיקלעך, וואָס מען האָט איינרעפּעטירט דורכ'ן גאַנצען ווינטער.

דער עיקר אָבער, וואָס עס האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען און איז געווען אַ נישקשה'דיגע אַטראַקציע זענען געווען די פרויען, בעסער געזאָגט, די פריילייינס, וועלכע האָבען בעקומען אַ בעזונדערע אָבטיילונג, ד. ה. זיי זענען געווען אויפ'ן זעלבען זאַל צוזאַמען מיט די מענער, נאָר עס איז געווען פאַר זיי רעזערווירט די לינקע זייט פון זאַל, כאָטש די בלימלעך אָנגעשטאָכען ביי דער טהיר האָט אַ פריילייין און אויך האָבען בעת דער אַקאַדעמיע געטראָפען פאַלען, וואָס אַ פריילייין, וועלכער ס'האָט זיך געגלוסט צו זיצען די גאַנצע צייט אויף איין אָרט, האָט זיך אוועקגעזעצט צוזאַמען מיט די מענער...

ווי איהר זעהט פיהרט זיך דער „מזרחי" אויף בנוגע די נשים אַביסעלע דעמאָקראַטישער ווי די „אגודה". ביי זיי, ביי די אָרטאָדאָקסען, קאָנען די פרויען נאָר האָבען די זכיה צו זיין אויף דער גאַלעריע, ביי די „מזרחי" אָבער, וועלכע האַלטען זיך אויך פאַר אַ רעליגיעזע פּאַרטיי, מעגען די ווייבער שוין זיין צוזאַמען אין איין זאַל מיט די מענער, נאָר אין דער זייט, אַזוי ווי עס שטעהט אין פּסוק — נשים אין דער זייט...

גם זו לטובה...

לויט דער איניציאַטיווע פון דער פרוי פון היגען שטאָדט-קאָמיסאַר קומט פאָר אין די זאַלען פון שטאָדט-ראַט אַנ'אויסשטעלונג פון פּוילישען בוך.

גרויס אַכט ווערט געלייגט אויף די ביכער מיט אַ היסטאָרישען ווערט און אויך אויף ביכער פון היגע אויטאָרען.

דער שטאָדט - קאָמיסאַר האָט זיך פּערזענליך געוואָנדען צום קהלה-פּרעזעס ה' יעקב ראָזענבערג, אַז די יודישע געזעלשאַפט זאָל אויך אַנטייל נעמען אין דער אויסשטעלונג, בערייכערענדיג זי מיט איהרע אַנטיקען און היסטאָרישע מערקווירדיגקייטען.

די ה"ה מ. אַש און אינזש. ווילטשינסקי האָבען געזאַמעלט אַ גרויסען אוצר פון וויכטיגע געגענשטאַנדען, וואָס זענען ווירקליך אַ יקר המציאות. וואָס קומט אָבער אַרויס, אַז די גרעסטע טייל איז נישט אַריין אין דער אויסשטעלונג, ווייל... ווייל עס איז נישט געווען אַזוי פיעל פּלאַץ און די אַלע יודישע ביכער מיט אַנטיקען פערנעמען נור איין שענקעל. זענען מיר דאָך אָבער יודען, זאָגען מיר דערויף — גם זו לטובה...

לויתן

איינהייטליכער פראנט.

אין דעם יעצטיגען מאמענט, ווען אונזער יודיש לעבען איז צוריסען אויף שטיקער, ווען א כאאס און ווירוואר האט בעהערשט די יודישע גאס און פיהרט דארט א צושטערונגס-ארבייט, קלינגט ווי א חוזק דער לאזונג: איינהייטליכער פראנט.

ווער וועט דאס מאכען דעם פראנט, צי די יעניגע, וועלכע האבען אין משך פון יאהרען געפרעדיגט שנאה און האס, צושפליטערונג און אבגעזונדערטקייט? האט מען דאך לעצטענס געלערנט די מאסען צו קוקען אויף די געגנער ווי אויף בלוטיגע שונאים, וועלכע עס איז א מצוה עוקר מן השורש צו זיין, און צו אונזער גרויסער שאנד און חרפה איז דאס יודישע געזעלשאפטליכע לעבען אפילו ביי אונז אין שטאדט, וואס איז געווען א מוסטער פון סאלידקייט און איינהייט — אויך דעמאראליזירט געווארען און עס האבען זיך געטראגען העסליכע מסירות און רכילות געגען די געגנער.

קומען אין אזא מאמענט און רופען די דאזיגע צדדים צו אן איינהייטליכען פראנט, דארף מען ווירקליך האבען מוט און דרייסטקייט, פונדעסטוועגען טהון מיר עס און מיר זענען אפילו זיכער אין ערפאלג.

עס האנדעלט זיך וועגען די וואהלען צום שטאדט-ראט, וואו לויט דער נייער וואהל-ארדינאציע קענען נאר גרויסע פארטייען ארויס מיט א נצחון. ווען מיר זאלען חס-ושלום געהן צו די דאזיגע וואהלען צושפליטערט, איז א סכנה נישט אדורכצופיהרען קיין יודישע פארשטעהערשאפט אדער אין בעסטען פאל — א נישטיגע פערטרעטערשאפט.

וואס דאס הייסט אין דער היינטיגער צייט, ווען דער יודישער קיבוץ שטעהט אויפ'ן ראנד פון אבגרונד, ווען זיינע עקאנאמישע פאזיציעס, וועלכע זענען פון יאהרען און דורות איינגעפונדעוועט, שאקלען זיך, ווען מען זעהט בעשיינפערליך, ווי אלץ רוקט זיך בארג אראב — בלייבען אין אזא מאמענט אהן פערטיידיגער, וועלכע זאלען מיט די לעצטע כחות און מיט'ן גאנצען יודישען עקשנות'דיגען מוט פערטיידיגען די שארית הפליטה — איז א קאטאסטראפע.

פערשידענע געזעלשאפטליכע טהוער האבען נאך מיט עטליכע חדשים צוריק געפרובט צו שאפען אזא פעראייניגטען בלאק, געבענדיג איהם א נאמען „ווירטשאפטליכער בלאק פאר צוזאמענארבייט מיט דער רעגירונג". דאן האבען ווידער אנדערע גרופען די טעג געשאפען א בלאק א. נ. „אלגעמיינער יודישער קאמיטעט צו די שטאדט-ראט וואהלען", צו וועלכען עס זענען צוגעשטאנען א גאנצע רייהע אנגעזעהענע ארגאניזאציעס און פארטייען.

דאס אלץ אבער בעפרידיגט אונז נישט. דאס טשענסטאכאווער יודענטום מוז ארויסטרעטען איינהייטליך צעמענטירט אלס איין גאנצעס, ווייל אין דער אנגעגליהטער אטמאספערע פון העצע און שנאה מצד די ענדעקעס, וועלכע רייצען אויף די נידריגסטע אינסטינקטען ביי די מאסען, און וועלכע וועלען עס בלי ספק אויך אויסנוצען בעת דעם וואהל-שטורם צום שטאדט-ראט — קען נאר דער איינהייטליכער פראנט פון גאנצען יודישען טשענסטאכאוו זיין בכח אבצושטויסען דעם ווילדען אנגריף לגבי אונז.

מיר גיבען זיך אב א דין וחשבון, אז עס איז שווער צו קומען צו די יודישע פאטענטירטע כלל-טהוער און זיי הייסען נאך אזוי פיעל שנאה, וואס איז געזייהט געווארען דורך די לעצטע יאהרען, מיטאמאל ווערען גוטע פריינד. עס איז אבער פערפאלען! מען מוז אויף א מאמענט פערגעסען אין פערזענליכע אמביציעס און אין קרענקליכער אייגענליבע. מען דארף אין זינען האבען די יודען-נויט, די קאטאסטראפעס, וואס ס'קאן ברענגען דעם יודישען כלל, אויב זיינע פארשטעהער וועלען שטעלען זייער אייגענעם איך, העכער פאר די כלל-ישראל-אינטערעסען.

מיר מאכען נישט צו די אויגען און וויסען, אז ארום דעם שאפען פון איינהייטליכען פראנט, וואס איז דער געבאט פון איצטיגען לעבען, פון אונזער עגזיסטענץ, פון אונזער כבוד, פויזען ארום פערשידענע ברואים, וועמענס גאנצע עגזיסטענץ, גאנצער אינהאלט אין לעבען, איז נאר צו זיין די מחרחרי-ריב. דארף מען טאקע די דאזיגע ברואים בעזייטיגען פון יודישען לעבען, זיי שיקען אין זייער רוה אריין אין דעם איצטיגען — איך וועל זאגען — אזוי-וויכטיגען היסטארישען מאמענט, פערגעסען וועגען אלע קלייניגקייטען, און מיט'ן גאנצען הארצען און נשמה געדענקען די אחריות, וואס מען האט אויף זיך, בנוגע דעם יודישען כלל.

זאל דאס זיין אויסגעקריצט מיט פייערדיגע אותיות אין יעדען מח פון אונזערע פארשטעהער; זאל יעדער פערבויגען זיין אייגענעם כבוד פאר'ן כבוד פון זיינע אומגליקליכע ברודער.

שליסליך זענען דאך וואהלען צום שטאדט-ראט נישט קיין פראגע פון כבודים און טיטולען, עס איז דאך א שווערע ביטערע מלחמה פאר'ן קיום, פאר'ן טאג-טעגליכען ברויט, פאר דער דערהאלטונג פון די צובראזגעטע מאסען, און דעריבער מוז — איך שטרייך אונטער: מוז — ווי שווער עס זאל עמיצען אדער וועלכער גרופע נישט זיין, מוז זי פערבויגען איהרע פרינציפען און אמביציעס, ווייל דער חוב פון אונזער אומגליקליכען לעבען פאדערט עס.

נישט קיין זיגער און נישט קיין בעזיגטע, נישט קיין שטארקע און נישט קיין שוואכע, אלץ, וואס לעבט נאך און איז געזונד אין דער יודישער מחנה, מוז אויפגעוועקט ווערען צום לעבען. אלע זאפטען פון אונזער פאלקס-ארגאניזם, וואס איז נאך נישט איינגאנצען פערסמ'ט געווארען, מוזען געזאמעלט ווערען, כדי האנד-ביי-האנד, אקסעל אין אקסעל, צו שאפען ביי די יעצטיגע וואהלען צום שטאדט-ראט א נ ' א י י נ ה י י ט ל י כ ע ן פ ר א נ ט.

ש.

מענשען, וואס ריזיקירן טאג-טעגליך מיט זייערע לעבענס, כדי אויפצוטהון עפיס פאר דער וויסענשאפט.

מיט עטליכע וואכען צוריק איז אין ענגלאנד געשטארבען דער בעוואוסטער דאקטאר פאולער. זיין טויט האט ארויסגערופען גרויס טרויער אין דער מעדיצינישער פראפעסיע. ערשטענס צוליעב דעם, וואס דר. פאולער איז געווען א גרויסער געלעהרטער און אן אויטאריטעט אויף „איקס"-שטראהלען און צווייטענס, צוליעב דעם, וואס דער בעריהמטער דאקטאר איז אומגעקומען אלס קרבן פון זיינע עקספערימענטען מיט די „איקס"-שטראהלען, אין וועלכע ער האט ענטדעקט א הייל-מיטעל פאר געוויסע קראנקהייטען.

איידער דר. פאולער איז געשטארבען, האט ער זיך זעהר פיעל אנגעליטען אלס רעזולטאט פון זיינע עקספערימענטען.

פון זיין שטענדיגער בעריהרונג מיט די „איקס"-שטראהלען האט זיך ביי דאקטאר פאולער ענטוויקעלט א געהיימניספולע קראנקהייט. צוערשט איז ביי איהם געשוואלען געווארען א פינגער. די געשווילעכץ האט זיך אנגעהויבען שנעל פערשפרייטען, האבען דאקטוירים בעשלאסען ארונטערצונעמען דעם פינגער. באלד איז אבער א צווייטער פינגער אנגעשוואלען געווארען. מען האט ארונטערגענומען די גאנצע האנד אין א פערזוך צו ראטעווען זיין לעבען. עס האט אבער נישט געהאלפען. די קראנקהייט האט זיך אריינגעפרעסען אלץ טיעפער אין זיין קערפער ביז ער איז געשטארבען.

דר. פאולער איז נישט דער איינציגער קרבן פון עקספערימענטען מיט „איקס"-שטראהלען. מיט א קורצער צייט צוריק איז אין ניו-יארק געשטארבען דער בעריהמטער ספעציאליסט דר. סאטערלי, וועלכער איז אויך געווען א קרבן פון די „איקס"-שטראהלען. 23 אפעראציעס זענען אויף איהם געמאכט געווארען אין א פערזוך צו ראטעווען זיין לעבען. צווישען די אנדערע קרבנות פון „איקס"-שטראהלען זענען געווען דר. עדווארד מאלוועני און דר. וויליאמס פון לאנדאן. דער לעצטער האט דורכגעמאכט 40 אפעראציעס איידער ער איז געשטארבען.

איצט איז שוין די געפאהר פון „איקס-שטראהלען פאראיבער. מ'וויסט ווי צו בעשיצען זיך פון זיי. די ערשטע פיאנערען, די וועלכע האבען אזוי צו זאגען געטאפט אין דער פינסטער, האבען זיך אבער גענוג אנגעליטען און פיעל האבען פערלוירען זייערע לעבענס, ביז עס איז געלונגען צו מאכען די שטראהלען אונשעדליך פאר די, וואס וועלען פארטזעצען ווייטערע עקספערימענטען.

נישט לאנג צוריק זענען דריי רוסישע וויסענשאפטסלייט אומגעקומען נאכדעם ווי זיי האבען זיך אויפגעהויבען אין א באלאן אויף א הויך פון 12 מייל, כדי צו שטודירען, וואס עס קומט פאר אויף יענער הויך, וואס איז בעצייכענט מיט דעם נאמען „סטראטאספער".

אלס א ביישפיעל פון דעם ווי אזוי מענשען זענען זיך מקריב פאר וויסענשאפטליכע צוועקען, קען דיענען די געשיכטע מיט די 21 אמעריקאנער סאלדאטען, וועלכע האבען זיך אין 1901 פרייוויליג געלאזט אנשטעקען מיט די טויטליכע באצילען פון „געלען פיבער", כדי צו קענען אויספרובירען א נייע רפואה פאר דער שרעקליכער מגפה. א דאנק אט די מארטירער איז געווארען מעגליך צו בעזיגען דעם טויטליכען „געלען פיבער" און ס'האט מעגליך געמאכט צו בויען דעם פאנאמא קאנאל. 7 פון די 21 סאלדאטען און אייניגע דאקטוירים זענען אומגעקומען פון די עקספערימענטען. די 14 סאלדאטען, וואס זענען פערבליבען לעבען זענען בעעהרט געווארען מיט גאלדענע מעדאלען פאר שטעלען זייערע לעבענס אין געפאהר פאר וויסענשאפטליכע צוועקען.

אין דעם לעצטען אויסברוך פון דער שלאף-קראנקהייט אין אמעריקא האבען א רייהע סטודענטען און דאקטוירים זיך געלאזט אנשטעקען מיט דער קראנקהייט, כדי מען זאל נאכהער אויף זיי קענען אויספרובירען נייע הייל-מיטלען. א דאנק אט דער אפפערוויליגקייט איז געלונגען צו קאנטראלירען אין א גרויסער מאס די שרעקליכע קראנקהייט.

פראפעסאר דאנאלד לעירד האט זיך אונטערגענומען צו שטודירען די ווירקונג פון דרוק אויף די אינערליכע טיילען פון קערפער. ער האט אבער געזאוכט האבען אימיצען אויף וועמען צו מאכען די עקספערימענטען. עס האבען זיך באלד געפונען עטליכע סטודענטען, וועלכע זענען געווען גרייט אויסצושטעהן אלערליי וועהטאגען אין בויך אבי צו העלפען דעם פראפעסאר שטודירען די וויכטיגע פראגע. מען האט דורכ'ן מויל אריינגעשטופט אין דעם סטודענט א באלאן און נאכדעם האט דער פראפעסאר אריינגעפאמפט לופט אין דעם באלאן אזוי, אז ער האט זיך אנגעבלאזען אינעווייניג. וואס גרעסער דער באלאן איז געווארען, אלץ שטארקער האט ער געדריקט דעם קערפער פון אינעווייניג. אויף אזא אופן האט דער פראפעסאר געקאנט שטודירען די ווירקונג אויף דעם מענשען פון דעם אינערליכען דרוק אין קערפער. פאר דער מעדיצין איז דאס וויכטיג צו וויסען. דער ערפאלג פון דעם עקספערימענט איז צו פערדאנקען דעם העלדישען סטודענט, וואס האט זיך געאפפערט פאר דער וויסענשאפט.

דאס מערקווירדיגע איז, וואס טראץ די געפאהרען מיט וועלכע פערשידענע עקספערימענטען זענען פערבינדען, געפונען זיך שטענדיג מענשען, וועלכע זענען גרייט צו ברענגען א קרבן, אבי די וויסענשאפט זאל רייכער ווערען מיט נייעם וויסען וועגען די געהיימנישען פון דער נאטור. טויזענדער מענשען האבען שוין זייערע לעבענס אוועקגעגעבען פאר דער וויסענשאפט, אבער נייע טויזענדער וועלען קומען און וועלען פארטזעצען די ארבייט.

דער ערשטער מארטירער פאר דער וויסענשאפט, וועלכער ווערט דערמאנט אין דער געשיכטע, איז געווען דער רוימישער אדמיראל פליני, וועלכער איז אומגעקומען מיט צוויי טויזענט יאהר צוריק אין א פערזוך צו שטודירען די ברענענדע לאווא, וואס איז אויסגעשאסען געווארען פון דעם וואולקאן וועזוואויוס. בשעת דער וואולקאן האט זיך „צושפילט" איז אדמיראל פליני מיט א סקאדראן שיפען געשטאנען נישט ווייט פון יענעם פלאץ. ער האט בעפוילען, אז די שיפען מיט די מאטראזען זאלען אוועקשווימען ווייטער פון דעם פלאץ וואו די לאווא פון דעם וואולקאן איז געפאלען. אליין איז ער אבער אוועק צו דעם וואולקאן צו בעאבאכטען ווי אזוי די לאווא ווערט ארויסגעשאסען און וואס פאר א מין שטאף דאס איז. ער איז נישט צוריקגעקומען.

אבער אויב אדמיראל פליני איז געווען דער ערשטער מארטירער פאר דער וויסענשאפט פערשריבען צו ווערען אין דער געשיכטע, מיינט עס נישט אז פריהער פאר איהם זענען נישט געווען קיין מארטירער פאר דער וויסענשאפט. אזעלכע מארטירער זענען שטענדיג געווען און זיי וועלען שטענדיג זיין אזוי לאנג ווי וויסענשאפט וועט עקזיסטירען. עס איז פערהאן א אינערליכער דראנג ביי פיעל מענשען אויפצוטהון גרויסעס, אויסצוגעפונען עטוואס וויכטיגעס פאר דעם וואוילזיין פון דער מענשהייט.

(49

די לעצטע טעג פון יודה

היסטארישער ראמאן פון ה. פ. שומאכער.

(פארטזעצונג).

רעואל האט געזען ווי דבורה האט איהם געהאסען, ער האט זיך צוגעלענט, כדי ער זאל האבען כח שפעטער צו געהען אין וועג ארײן. ער איז אויך באלד ענטשלאפען געווארען און אין חלום האט ער זיין געליעבטע געזעהען.

* * *

אין דעם בריעף וואס קאלדראמאר האט מיטגעבראכט, איז געווען געשריבען: בעזייטיגען אלע הינדערנישען און אויף דער שארף פון דער שווערד, וואס קאלדראמאר האט מיטגעבראכט איז געווען אויסגעקריצט: ערמארדע, סטעפאנוס האט דאס אלץ געלעזען און פערשטאנען, אז די צייט איז געקומען.

און סטעפאנוס וועט טון ווי מען הייסט. ער וועט ערמארדען! נאר נישט מיט דער שווערד, ווייל צו וואס זאל זיין שונא אזוי שנעל שטארבען און גארנישט ליידען? האט דען דער פרעמדער איהם נישט געמאטערט טויזענד מאל מעהר אין משך פון די לאנגע טעג?

טויזענד מאל אין טאג איז ער ערמארדעט געווארען אויף דעם פייער, וואס האט אין איהם געברענט. יעדער שפאציר פון די געליעבטע איז געווען א שרעקליכער מאמענט פאר דעם שטומען שקלאף. טויזענד מאל האט ער געבעטענט, זיך געמאטערט.

און ווען סטעפאנוס האט וועגען דעם געטראכט, האט אין זיינע אויגען זיך בעוויזען א שרעקליך פייער, וואס האט איהם געמאכט נאך עקעלהאפטער.

ניין, נישט מיט דער שווערד וועט ער איהם ערמארדען, ווייל עס וואלטען דאך צייכענס פערבליבען, צייכענס פון בלוט אבער דאס פייער פערניכטעט אלץ און לאזט קיין שפור נישט. קיינער וועט נישט זעהען בעת ער וועט איהם ערמארדען און ער וועט אלץ וואר'מען, ווייל סוף כל סוף וועט פאר איהם אויך אנקומען א צייט!

* * *

ווי שכור פון פערגניגען איז רעואל געווען, בעת ער איז אוועקגעגאנגען פון דבורה'ן צו זיך אין צימער. איצט וועט ער קענען קעמפען צוזאמען מיט זיין פאלק געגען די שונאים און צוזאמען מיט זיין געליעבטער.

דבורה האט דאך איהם פריהער געזאגט, אז זי וועט זיין פרוי זיין, אויב יוחנן וועט נישט זיין געגען דעם. פארוואס'זשע זאל זיין פאטער איהם אין עם אבזאגען? קיין בעסערע פרוי ווי דבורה איז, וועט מען דאך אין דער גאנצער וועלט נישט געפונען.

רעואל האט איילענדיג צוזאמענגענומען זיינע זאכען און געווארט אויף סטעפאנוס'ען, ער זאל איהם פיהרען צו זיין געליעבטער. איצט האט רעואל בעשלאסען, אז דבורה איז גערעכט. זי האט איהם געזאגט, דאס עס איז נישט גלייך, אז זיי זאלען צוזאמען פערלאזען די שטאדט, ווייל אספאסיינוס מיט זיין ארמעע געפונען זיך נאהענט און מעגליך, דאס צווישען די איינוואוינער פון שטאדט געפונען זיך רוימישע שפיאנען. וועט דערפון געוואויר ווערען אספאסיינוס אדער אגריפא, וועלען זיי נישט רוהען ביז רעואל וועט געפונען ווערען.

דעריבער האט דבורה איהם געראטען זיי זאלען בעזונדער פערלאזען די שטאדט און זיך בעגעגענען ביים ירדן. סטעפאנוס וועט איהם שוין טוריע זיין וואו ער דארף ארויסגעהן. מיט דעם וועג וועלען זיי געהן ביז גוש חלב, וואו זיי וועלען דעם פאטער בעגעגענען און ער וועט זיי פעראייניגען.

לויט דעם בעפעהל פון דער קעניגין האט סטעפאנוס געבראכט פערשידענע רייזע-קאסטענס און אין זיי איינגעפאקט די ברילאנטען, דאס געלד און זילבער, ווייל בירעניקה האט נישט געוואלט קומען צו די רעוואלוציאנערען מיט ליידיגע הענד, כדי רוים זאל זעהען ווי גרויס עס איז די מאכט, וואס זי האט אין דער דאזיגער פרוי פערלוירען. סטעפאנוס האט איינגעפאקט די עדעלשטיינער, נישט קוקענדיג אויף זיי, ווייל וואס פאר א ווערט האט דאס אלץ געגען די לאנגע און ווייסע פינגער, וועלכע האבען איהם די ברילאנטען דערלאנגט. קוקענדיג אויף דער מארמאר-ווייסער האנד האבען זיינע ליפען געציטערט און עס האבען זיך ארויסגעזעהען זיינע שטארקע צייהן, וועלכע זענען, דוכט זיך, גרייט געווען זיך איינצובייסען אין דעם פראכטפולען קערפער.

בירעניקה האט דאס גארנישט בעמערקט, זי האט נישט געזעהען דאס ווילדע פייער אין זיינע אויגען און דאס שפאטישע געלעכטער אויף זיינע ליפען, ווייל איהר הארץ איז געווען פול מיט רעואל'ן.

און ווען סטעפאנוס איז ארויסגעגאנגען האט ער זיך אבגעשטעלט און טיעף געאטעמט. דערנאך איז ער צוגעגאנגען צו רעואל'ס צימער געעפענט שטיל די טיר און אריינגעקוקט. רעואל איז געלעגען אויף זיין געלעגער און דאס געזיכט האט געשיינט פון די זיסע חלומות, די ליפען האבען זיך שטיל בעוועגט און ארויסגעזאגט דעם ליעבען נאמען.

סטעפאנוס האט דעם נאמען נישט געהערט, נור ער האט איהם זעהר גוט געוואוסט. ער האט זיך צולאכט שטיל. אראבגעגאנגען אין צווייטען צימער, וואו עס זענען געלעגען פערשידענע ברען-מאטעריאלען, כדי צו הייצען ווינטער אין די צימערן. נאך א ווײלע איז סטעפאנוס געשטאנען און געקוקט מיט האפנונג אויף די אויבערשטע צימערן. זיינע אויגען האבען געלויכטען. רעואל'ס צימער איז פונקט געווען איבער דער קאמער פון האלץ.

* * *

בירעניקה מיט איהר שקלאף זענען געקומען צו דעם אנפאנג פון ירדן, דארט וואו זי האט זיך געוואלט בעגעגענען מיט רעואל'ן. ארום איז געווען שטיל, נאר דאס וואסער האט געשטורעמט. אויסער דעם האט מען אויך געהערט דאס געשריי פון די אייזלען, וועלכע בירעניקה האט בעהאלטען אונטער'ן בארג. אויף די אייזלען האבען זיך געפונען אונגעהויערע רייכטימער פון דעם קעניגליכען הויז, וועלכע בירעניקה האט געוואלט שענקען איהר געליעבטען אין טאג פון איהר חתונה.

די קעניגין איז געשטאנען אויף א בערגעל און עטליכע טריט ווייט איז געשטאנען סטעפאנוס מיט די דריי פערד צום ענטלויפען. ביידע האבען אנשטרענגענד געקוקט אויף דעם טאל. די קעניגין האט קיין אויג נישט אראבגעלאזט פון דעם שטעגעל, ווייל דארט האט געזאלט זיך בעווייזען רעואל. סטעפאנוס האט אבער געקוקט אויף דעם דאך פון פאלאץ.

און רעואל קומט אלץ נישט.

(פארטז. קומט).

אָבקלאַנגען פון היי-יעהריגען מצות-קאַמף.

ה׳ שמחה פיינרייך (בערקא יאָסעלע-לעוויטשא 5) האט געמאלדען דער פאָליציי, אז דעם 20-טען מערץ איז צו איהם אין געוועלב געקימען זיין בע-קאַנטער יצחק זאַמפער (וואַרשאַווער 35) געוויזען א באַהן-פראַכט און, ערקלע-רענדיג, אז ער דאַרף פון דער סטאַציע אויסקויפען מעהל אויף מצות, האט ער איהם פארגעשלאַגען דאס מעהל צו קויפען. פיינרייך איז אויף דעם פאַר-שלאַג איינגעגאַנגען און געבאַרגט זאַמ-פער׳ן 203 זל., כדי דער לעצטער זאָל קאָנען אויסקויפען דעם פראַכט.

שפעטער האט זיך אַרויסגעוויזען, אז זאַמפער האט געהאַט פארגעשטעלט נישט זיין אייגענעם פראַכט, נאר א פרעמדען, כדי ביי פיינרייכ׳ן אויסצו-נאַרען געלד.

שוין ווידער א בעדייטענד געווינס אין ה׳ וועקסלער׳ס קאָלעקטור.

די גליקליכע קאָלעקטור פון ה׳ וועקסלער (אַלעע 6), וואו ס׳איז אין דער פוריגער לאָטעריע געפאַלען דאס גרעסטע געווינס 1 מיליאָן זלאָטעס, האט שוין ווידער צו פערצייכענען א נייעם סוקצעס. אין דער ציהונג פון דער דריטער קלאַס פון דער איצטיגער לאָטעריע איז געכטען געפאַלען אין ה׳ וועקסלערס קאָלעקטור דאס בעדייטענדע געווינס פון 5000 זלאָטעס אויף דעם נומער 65065.

די יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנד-קענטשאַפט בעלייט איהר טעטיגקייט

ווי ס׳איז אונזערע לעזער בעוואוסט איז מיט א צייט צוריק אָבגעשטעלט געווארען אין איהר טעטיגקייט דורך דער מאַכט די היגע אָבטיילונג פון דער יודישער געזעלשאַפט פאר לאַנדקענט-שאַפט.

די טעג האט די מאַכט צוריקגעצויגען איהר בעשלוס און אין צוזאַמענהאַנג דערמיט איז די געזעלשאַפט צוגעטרע-טען צו רעאָרגאַניזירען די אַרבייט און צו בעלייען מיט א פערשטאַרקטען טעמפאָ איהר טעטיגקייט.

געגויערס וועגען דער פאַרשטעהענ-דער אַרבייט פון דער זש. ט. ק. וועלען מיר ברענגען אין די נאָהנטסטע נומערן פון אונזער צייטונג.

הכנסה פון לעצטען בלימעל-טאָג לטובת דער גמילות-חסד-קאַסע אַגראַדאָווע 6.

די בלימעל-זאַמלונג, וועלכע איז פאר-געקומען דעם 9-טען ד. ח. לטובת דער גמילת חסד-קאַסע (אַגראַדאָוואַ 6) האט געבראַכט א הכנסה פון 150 זל., וואס האט פערגרעסערט דעם קאַפיטאַל פון דער קאַסע אויף צו ערטיילען הלוואות פאר נויטבעדערפטיגע בעלי-מלאכות און קליינהענדלער.

פון „טאָז״.

שבת, 8 אָוועגד וועט אין לאקאל פון די יודישע רעזערוויסטען (קאַפערניקא גאַס 4—6) פארקומען א קאָלעקטיווער רעפעראַט וועגען די אויפגאַבען פון „טאָז״, ווי אויך פון ד״ר זאַנד „וועגען סוכאָטעס-קראַנקהייט און די מיטלען ווי אַזוי זיך צו פערהיטען פון איהר״.

פון „פועלי אגודת ישראל״.

די נאָהנטסטע וואָך וועט אָדורכגע-פיהרט ווערען די הרקה פון די כיסי-אוסף פושקעס פאַר׳ן חודש ניסן.

היינטיגען שבת 4 נאָכמיטאג קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאל, ב. יאָסע-לעוויטשא 8, דער פייערליכער אנהויב פון די שעורי ערב ושבת צום זומער-דיגען זמן.

אין דער דאָזיגער ערעפנונג וועלען זיך בעטייליגען די אנגעזעהענסטע אָר-טאָדאָקסישע עסקנים פון אונזער שטאָדט.

יעדען שבת צו שלוש סעודות קומט פאָר א חברישער תורה שמועס.

וואַהלען אין דער טשענסטאָכאָווער קרעדיט-געזעלשאַפט.

דעם 29-טען ד. ח. וועלען אין דער טשענסטאָכאָוער קרעדיט - געזעלשאַפט פארקומען וואַהלען. די מיט א קורצער צייט צוריק אויסגעוועהלטע רעפרעזענ-טאַנטען וועלען בעשטימען א דירעקטאָר אויפ׳ן אָרט פון אָבטרעטענדען אַדוו.

זאוואדזקי, ווי אויך 3 מיטגלידער פון אויפזיכטס-קאָמיטעט אויפ׳ן אָרט פון די אָבטרעטענדע ה״ה: פיעטרזשיקאָווסקי, ראַדאָל און ראָזען.

פערשפעטיגט נישט דעם טערמין פון אָבגעבען רעקורסען אויף „ריטשאַלט״

די שטייער-צעטלען אויפ׳ן ריטשאָלט פאַר׳ן יאהר 1934 זענען שוין פונאַנדער-געשיקט געווארען.

רעקורסען בנוגע דעם ריטשאָלט קענען אָבגעגעבען ווערען ביז׳ן 1-טען מאַי.

די אַלע, וועלכע האבען ביז׳ן היינ-טיגען טאָג די נאָקאַזען נישט דערהאַל-טען, דאַרפען זיך מעלדען אין די שטייער-אַמטען.

די, וועלכע זענען נישט אָרונטערגע-צויגען געוואָרען אונטער׳ן ריטשאָלט דאַרפען ביז׳ן 1-טען מאַי אַריינטראָגען ביטעס.

טשענסטאָכאָווער קרבנות פון דער „גראָדנער באַנק-געזעלשאַפט״.

א גרויסער אַפערע, איז ענט-דעקט געוואָרען אין גראָדנא אין א דאָרטיגער פירמע אונטער׳ן פיעל-פער-שפרעכענדען נאָמען „באַנק-געזעלשאַפט״. די דאָזיגע „געזעלשאַפט״ האט זיך פערנומען מיט פערקויפען אויף ראַטעס „דאָלאַרובקעס״ און פערשידענע אַנדערע ווערט-פאַפירען.

אַ דאַנק א זעהר אינטענסיווער רעקלאַמע האבען זיי אין גאַנץ פוילען געהאַט הונדערטער אַגענטען און טויזענ-דער קליענטען, וועלכע פלעגען יעדען חודש איינצאָהלען די ראַטעס, וואַרטענ-דיג אויף די „דאָלאַרובקעס״, וועלכע די „באַנק-געזעלשאַפט״ האט זיי צוגע-זאָגט צו ליפערן ערשט נאָך דעם בע-צאָהלען די לעצטע ראַטע. אַזוי האט די פירמע געפיהרט ריזיגע געשעפטען אין משך פון יאהרען און ערשט לעצ-טענס, א דאַנק א צופאַל, האט זיך אַרויסגעוויזען, אַז מ׳האט צו טון מיט פשוטע שווינדלערס. די „דירעקטאָרען״ פון דער געזעלשאַפט זענען איינגעזעצט געוואָרען אין תפיסה און די רעוויזיע אין דער באַנק האט געגעבען שטוינענ-דע רעזולטאַטען. ס׳האט זיך אַרויסגע-וויזען, אַז די באַנק האט אָפערירט בסך הכל מיט עטליכע דאָלאַרובקעס און צוגעזאָגט די קוגדען נומערן פון ווערט-פאַפירען, וועלכע זיי האבען בכלל נישט געהאַט.

אַלס פועל יוצא פון דער ענטדעקטער אַפערע איז די זיכערהייטס-מאַכט צוגע-טרעטען אויסצופאָרשען די טעטיגקייט פון די אַגענטען פון דער באַנק אויף דער פּראָווינץ, וואו די גרעסטע צאָהל קרבנות פון די אַפעריסטען געפונט זיך.

ס׳האט זיך אַרויסגעוויזען, אז אויך אונזער שטאָדט האט ביי די גראָדנער איינגעהאַנדעלט א היבש ביסעל ווערט-פאַפירען אויף ראַטעס. אין טשענסטאָ-כאָוו האבען זיי געהאַט אַגענטען, היגע איינוואוינער, וועלכע האבען מיטגעאַר-בייט מיט דער באַנק אין גוטען גלויבען, נישט וויסענדיג, אַז זיי זענען ווערקצייג אין די הענד פון שווינדלער. זיי האבען נאָר געוואָלט פערדינען די פּראָצענטער, וואס די פירמע פלעגט זיי געבען פון יעדער טראַנזאַקציע. בעת די רעוויזיעס ביי די דאָזיגע אַגענטען האט מען גע-פונען זעהר פיעל פּראָפּאַגאַנדע מאַטער-יאַל און רעקלאַמעס.

ווי מען בערעכענט זענען אין טשענ-סטאָכאָוו געפאַלען אַלס קרבנות פון די גראָדנער אַפעריסטען עטליכע הונדערט פערזאָן, וועלכע האבען געליטען א שאָדען פון מעהרערע טויזענד זלאָטעס.

קוים געעפענט דאָס געשעפט און שוין האָט מען איהם בע׳גנב׳עט.

עהערנעכטען ביינאַכט האבען זיך גנבים אריינבעקומען אין דער ניי-געעפענטער אין 2 אַלעע 30 קאָלעקטור פון ה׳ מ. יאַשינסקי. די גנבים האבען אויפגעבראָ-כען די טיר, וואס פיהרט אין הויז אַריין און האבען ארויסגענומען א גרע-סערן סכום פאַפּיראָסען און טאַבאַק פאַר א סומע פון ארום 500 זלאָטעס. די גנבים זענען וואַרשיינליך ענטלאָפען דורך דעם גאָרטען, וואס געפונט זיך אין זעלבען הויז.

פאָליציי פיהרט אַנ׳ענערגישע אויס-פאָרשונג, כדי צו ענטדעקען די אויס-פיהרען פון דער גנבה.

טשענסטאָכאָוו וועט וועהלען 48 פאַרשטעהער צום שטאָדט - ראַט.

אין לעצטען נומער פון „דזיענניק אוסטאַוו״ איז געווען געדרוקט דער רעגולאַמין פון די וואַהלען צו די שטאָדט-ראַטען אין די צענטראַלע וואָיע-וואודזטוועס.

לויט דעם דאָזיגען רעגולאַמין וועט טשענסטאָכאָוו, פּראָפּאָרציאָנעל צו דער צאָהל בעפעלקערונג איצט וועהלען 48 ראַטמענער אין דער צייט ווען אין לעצטען שטאָדט-ראַט האבען מיר געהאַט נאר 42 ראַטמענער. לויט דעם זעלבען רעגולאַמין האט טשענסטאָכאָוו רעכט צו וועהלען א פּרעזידענט, צוויי וויצע-פּרעזידענטען און 5 לאַווניקעס.

די צאָהל וואָהל-קרייזען איז נאָך דערווייל נישט בעשטימט געוואָרען ענדגילטיג. יעדענפאַלס קאָן אין טשענ-סטאָכאָוו נישט זיין מעהר ווי 16 וואָהל-קרייזען. די היי-יאָהריגע וואַלען פיהרען איין א נייעס אין דער הינזיכט, אַז מען וועט נישט וועהלען אויף ליסטעס, גאר אויף נעמען, וועלכע וועלען אַרויס-געשטעלט ווערען דורך פערשידענע גרופּעס וועהלער.

אינטערעסאַנטער באָקס-מעטש אין י.ט.ס.פ. „מכבי״.

זונטאָג, דעם 15 ד. ח. 8 א זייגער אָוועגד וועט אין זאַל פון „מכבי״ אויף קאַטעדראַלנא 13, פאַרקומען אַנ׳אינטע-רעסאַנטער באָקס-מעטש צווישען דער מאַנשאַפט פון טשענסטאָכאָווער „מכבי״ מיט דעם שטאַרקען אויבערשלעזישען ספּאָרט-קלוב „27״ אָרזשעגוב.

אין פּראָגראַם געפונען זיך 8 קאַמ-פען. דער מעטש פערשפּרעכט צו זיין זעהר אינטערעסאַנט.

נ״ע שמואל אליעזר פיינער.

נאָך קורצע ליידען איז אין עלטער פון 72 יאָהר געשטאָרבען דער היגער בעל-הבית ר׳ שמואל אליעזר פיינער.

דער נפטר איז געווען א טיפּ פון אַלטען דור, וועלכער האָט זיך געפיהרט שטרענג רעליגיעז און זיין גאַנצע פרייע צייט האָט ער געווידמעט גאָר פאַר תפילה און לערנען.

ער איז אויך געווען אַ לאַנגיעהרי-גער בעל-מתחיל אין דער שטאָדט-שוהל אין די ימים-נוראים.

אין דער לויה האט זיך בעטייליגט אַ גרויסער עולם מלוים און אויפ׳ן בית עולם האט איהם מספּיד געווען מיט ריהרענדע ווערטער ר׳ משה האַל-טער אין נאָמען פון דער חברה לומדי תורה, וואו דער פערשטאָרבענער איז געווען אַ לאַנגיעהריגער מיטגליעד.

דער פערשטאָרבענער האָט זיך אויס-געצייכענט מיט גוטע מידות און איז געווען בעליעבט ביי אַלע שיכטען פון דער בעפעלקערונג. תנצב״ה.

Kino „EDEN"

היינט די גרעסטע סענסאַציע פון סעזאָן פילם, וועלכער האט אויפגערודערט די גאַנצע וועלט!

GORZKA HERBATA GENERAŁA YEN.

דראַמע פון 2 פערליבטע פון פערשידע-נע ראַסען. אין די הויפּט-ראָלען: באַרבאַראַ סטאַנוויק, נילס אַסטער. 3 אויסגעצייכענטע אויסער-פּראָגראַמען.

שבת און זונטאָג האַלב 1 מיטאָג

Pieśniarz Warszawy

אַלע פּלעצער צו 50 גר.

Kino „LUNA"

ענדליך איז אָנגעקומען דער לאַנג-ערוואַרטעטער פילם

DZIKA DZIEWCZYNA

מיט דער לעבעדיגער, ליבער ליבלינג פון פּובליקום

קלאַראַ באָוו

אין די איבריגע ראָלען: ג. ראָלאַנד, טעלמאַ טאָדד, עסטעללאַ טעילאָר.

אויסער׳ן פּראָגראַם פּאַראַמאָונט און פּאַט - קראָניק.

שבת און זונטאָג 12 30 מיטאָג

Moje marzenie to Ty

„ATLANTIC"

אַגראַדאָווע 14.

מעכטיגע לעבענס-דראַמע

NIEPOTRZEBNA

אין די הויפּט-ראָלען: מאָע מאַרש, סאַללי עילערס און דזשעמס דונן

אַלס צווייטער פּראָגראַם — סענסאַציע!

W cieniu drapaczy chmur

פּרטים אין די אַפישען.

אָהנפּראָצענטיגע הלוואה - קאַסע „גמילות - חסד״ טשענסטאָכאָוו, אַגראַדאָווא 6.

זונטאָג, דעם 15 אַפּריל 1934 י. 6 אָוועגד

קומט פאָר אין לאָקאַל אַגראַדאָווא 6

די אַלגעמיינע פערזאַמלונג

מיט פאָלגענדען טאָג-אָרדנונג: 1) ערעפנונג און וואַהלען פון א פּאָרזיצענדען, 2) פאַרלעזען דעם פּראָטאָקאָל פון דער פוריגער אַלגעמיינער פערזאַמלונג, 3) טעטיגקייטס בעריכט פון דער פערוואַלטונג, 4) קאַסע-בעריכט און פּראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס קאָמיסיע, 5) בודזשעט אויפ׳ן יאהר 1934—35, 6) וואַהלען פון א פערוואַלטונג, 7) וואַהלען פון רעוויזיאָנס-קאָמיסיע, 8) פרייע פאַרשלאַגען.

בעמערקונג: אין פאַל ווען עס וועלען צום בעשטימטען טערמין נישט זיין אַנוועזענד די גענוגענדע צאָהל מיטגלידער וועט די פערזאַמלונג פאַרקומען דעם זעלבען טאָג 7 אָוועגד גילטיג ביי יעדער צאָהל מיטגלידער.

די שענסטע אַמביליגסטען אין אויף בעסטע בעדינגונגען פיהר איך אויס אַלערליי מאַלער=אַרבייט

ד. דזיאַלאָוויטש

יאַסנאָגורסקאַ 19 טעלעפאָן 37=17

PROSZKI
«KOWALSKINA»
STOSUJE SIE PRZY UPORCZYWYCH
BÓLACH GŁOWY
KONIECZNIE ZE ZNAKIEM „SERCE W PIERŚCIENIU"
FABRYKA CHEM.-FARMAC. „AP. KOWALSKI", WARSZAWA

URODONAL

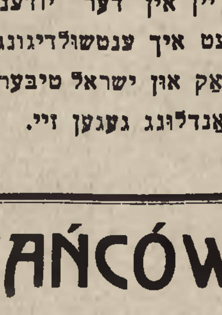

Zwalcza reumatyzm podagre piasek skleroze

czyści nerki oczyszcza wątrobę i stawy łagodzi artesje i zwalcza otyłość

Do nabycia we wszystkich aptekach i skł. apt.
Przedstawicielstwo Warszawa, Fredry 4.

ערקלערונג.

דערמיט ערקלער איך, דאס איך טרעט אַרויס פון דער רעוויזיאָניסטישער אָרגאַניזאַציע און טרעט אַריין אין דער יודענשטאַטס פּאַרטיי. גלייכצייטיג בעט איך ענטשולדיגונג ביי די חברים: ישראל יאַ-ניאַק און ישראל טיבערג פאַר דער נישט-טאַקטישער האַנדלונג געגען זיי.

יעקל כוואַט

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. K. Kosteckiego
w lokalu własnym Waszyngtona 6,
przyjmuje zapisy na kursy, lekcje oddzielne codziennie od 10 rano do 9 w.
Opłata za lekcje przystępna

שבת 14 ד. ח. 8 אָוועגד פּראַקטישע לעקציע פאַר יודישע געזעלשאַפט און אויך יעדען שבת אָוועגד. לעצטע מוזיק - שלאַגערס. ביליגע פּרייזען.

האַנטבוך פאַר דער מאָדערנער פּאַרפומעריע און קאָסמעטיק פאַבריקאַציע

פון דר כעמ׳ע ש. רוטשטיין

דירעקטאָר פון די טעכנא-כעמישע קורסן ביי דער מנז הקף דורך אַרבעטן און וולנע. קאָנטראָלער פּראַקטיקער און לייטער פון פאַרשידענע לאַבאָראַטאָריעס

דאס האַנטבוך איז דאס ערשטע און איינציקע פאַכבוך אין דער יידישער שפּראַך, וואס באַזירט אויף דרייסיקיאָריקע טעאָרעטישע און פּראַקטישע סודות, דאס איז א פּועל-יוצא פון א 30 יעריקער דערפאַרונג פונעם מחבר, וועלכער איז א ספּעציאַליסט אויף דעם געביט. געשריבן אין א פּאָפּולערן ייִדיש, דערמעגלעכט עס יעדן-איינעם פאַרבילדונג-גלייך צו פאַבריצירן די פאַרשידנסטע פּאַרפומעריע און קאָסמעטישע אַרטיקלען, פון די בעסטע פראַנצויזישע קוואַליטעטן ביז די ביליקסטע מאַסן פּראָדוקטן. דאס האַנטבוך העלפט יעדן ווערן פּראָדוצענט און זיך צו שאַפן א זיכערע לעבנס-עקזיסטענץ.

פאַרגרעסערט אויספירלעכע פּראָספּעקטן גראַטיס!

184 זייטען גרויסער בוך-פאָרמאַט.

בעשטעלונגען דירעקט ביים מחבר:

Dr. S. Rutsztejn, Wilno ul. Rydza Śmigły 20|1

אויף נאָכנאַהמע ווערט נישט געשיקט. געלד אויף פּ. ק. אָ. 170,006

פּאָרטאָ פריי. אויסלאַנד 20 פּראָצ. טייערער.

פערטרעטער אויף זאַגלעמביע און אויבערשלעזיען:

שפּיגעלמאַנ׳ס בוכהאַנדלונג, בענדין.